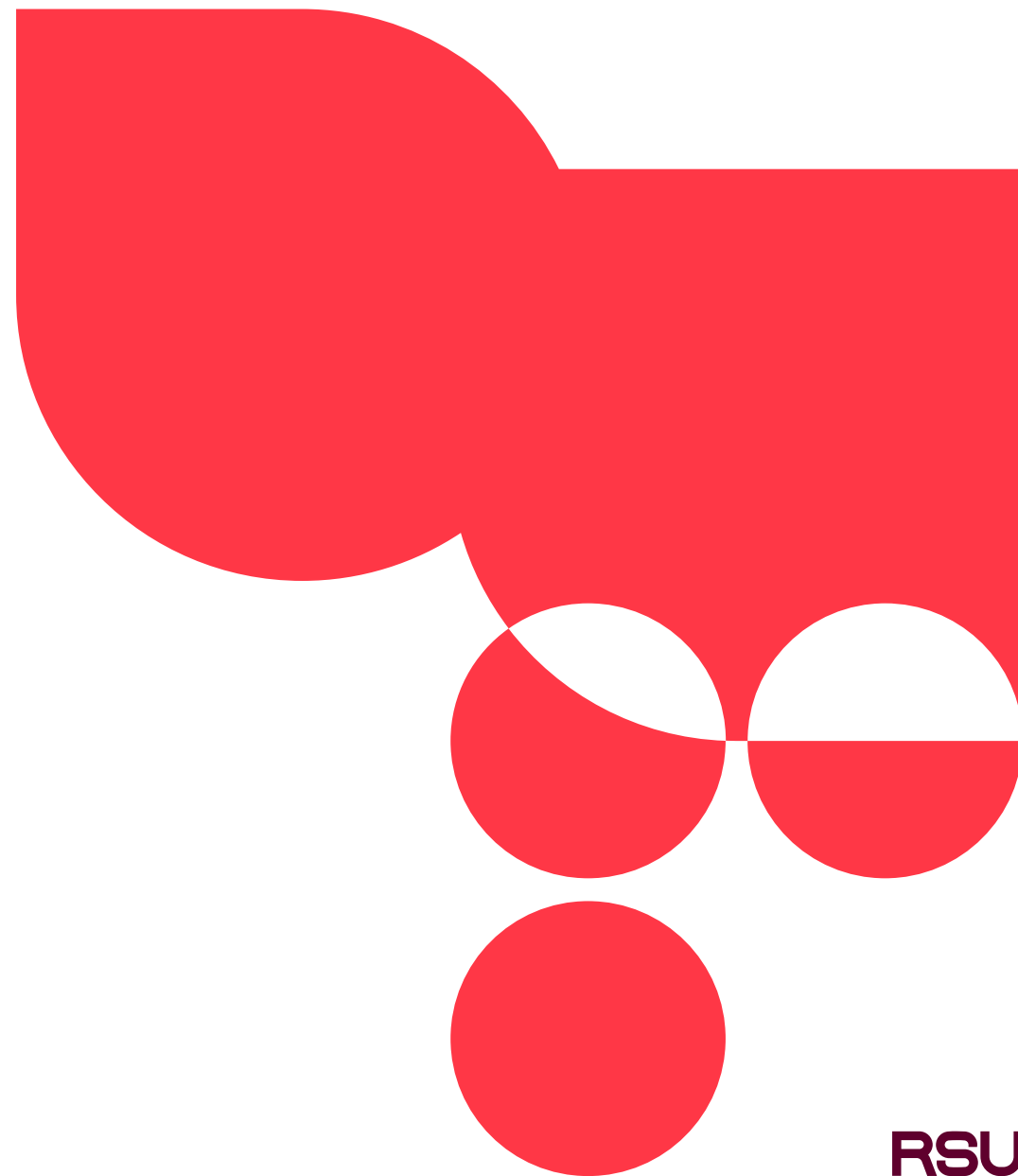

AR ROKU, ELKONU UN PLECU PĀRSLODZI SAISTĪTĀS VESELĪBAS PROBLĒMAS BŪVNIECĪBĀ

TĒMAS AKTUALITĀTE?

PASAULES LITERATŪRAS AKTUALITĀTES

1,7 milj.

cilvēku pasaulē katru gadu tiek apstiprinātas ar darbu saistītas balsta un kustību aparāta slimības

(WHO/ILO, 2024)

59 %

būvniecībā nodarbināto pēdējo 12 mēnešu laikā sūdzās par muskuļu un skeleta sāpēm

(Santos et al., 2025)

11 %

ASV būvstrādnieku – augstākā augšējo ekstremitāšu slimību izplatība starp visām nozarēm

(Luckhaupt et al., 2018)

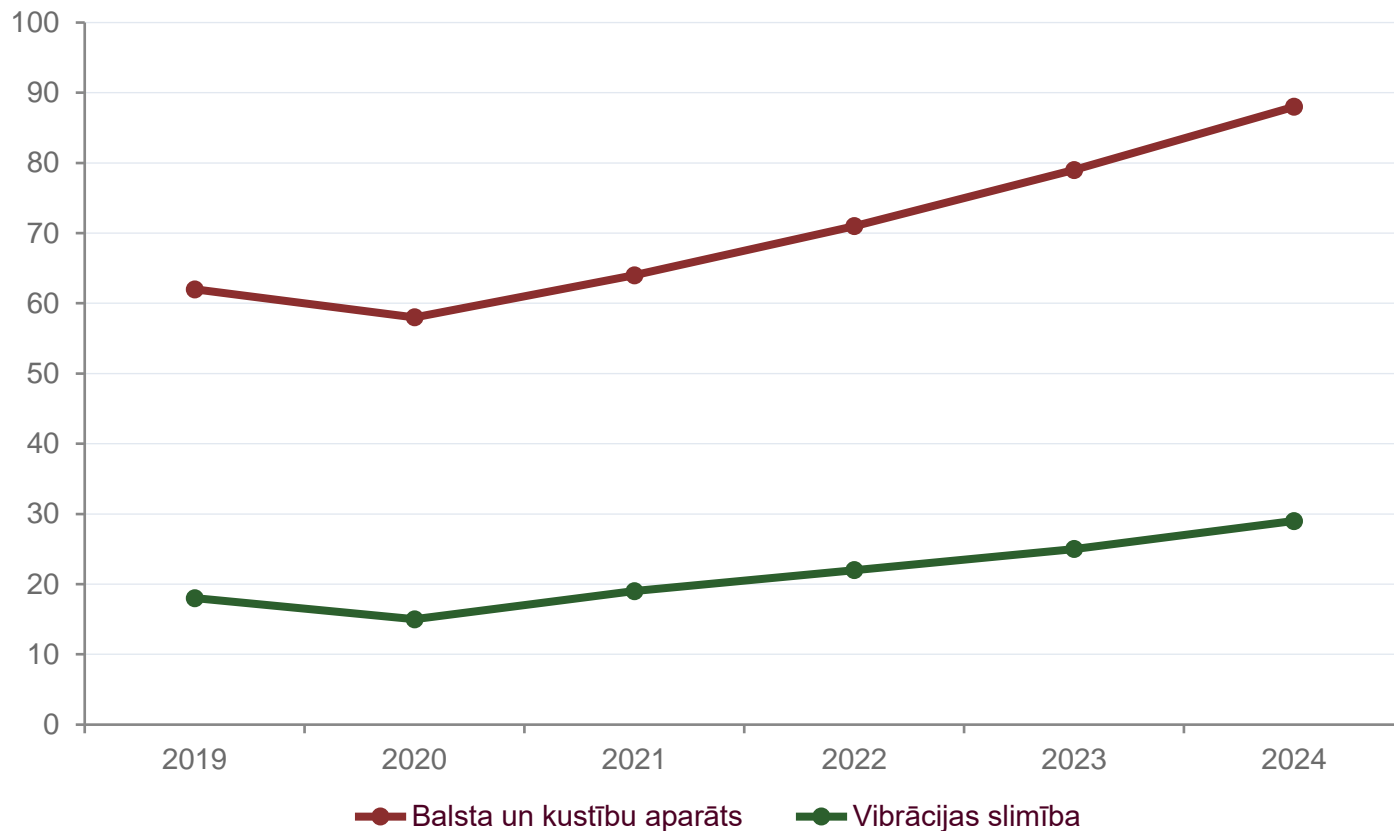
≈50 %

nodarbināto, kas strādā ar vibroinstrumentiem, attīstās vibrācijas slimības pazīmes

(BCMJ / WorkSafeBC, 2023)

TĒMAS AKTUALITĀTE LATVIJĀ

Pirmreizēji reģistrēto arodslimību gadījumu skaits – būvniecības nozare

**BALSTA UN KUSTĪBU APARĀTA
ARODSLIMĪBAS:**

~40% PIEAUGUMS

**VIBRĀCIJAS RADĪTĀS VESELĪBAS PROBLĒMAS
(VIBRĀCIJAS SLIMĪBA) –
OTRĀ BIEŽĀKĀ ARODSLIMĪBA NOZARĒ,
PIEAUGUMA TENDENCE**

BIEŽĀKĀS ARODSLIMĪBAS BŪVNICĪBAS NOZARĒ

PLECU CĪPSLU IEKAISUMI (rotatoru aproces tendinopātija, biceps tendinopātija)

ELKOŅU CĪPSLU IEKAISUMI (laterāls/mediāls epikondilīts, triceps tendinopātija)

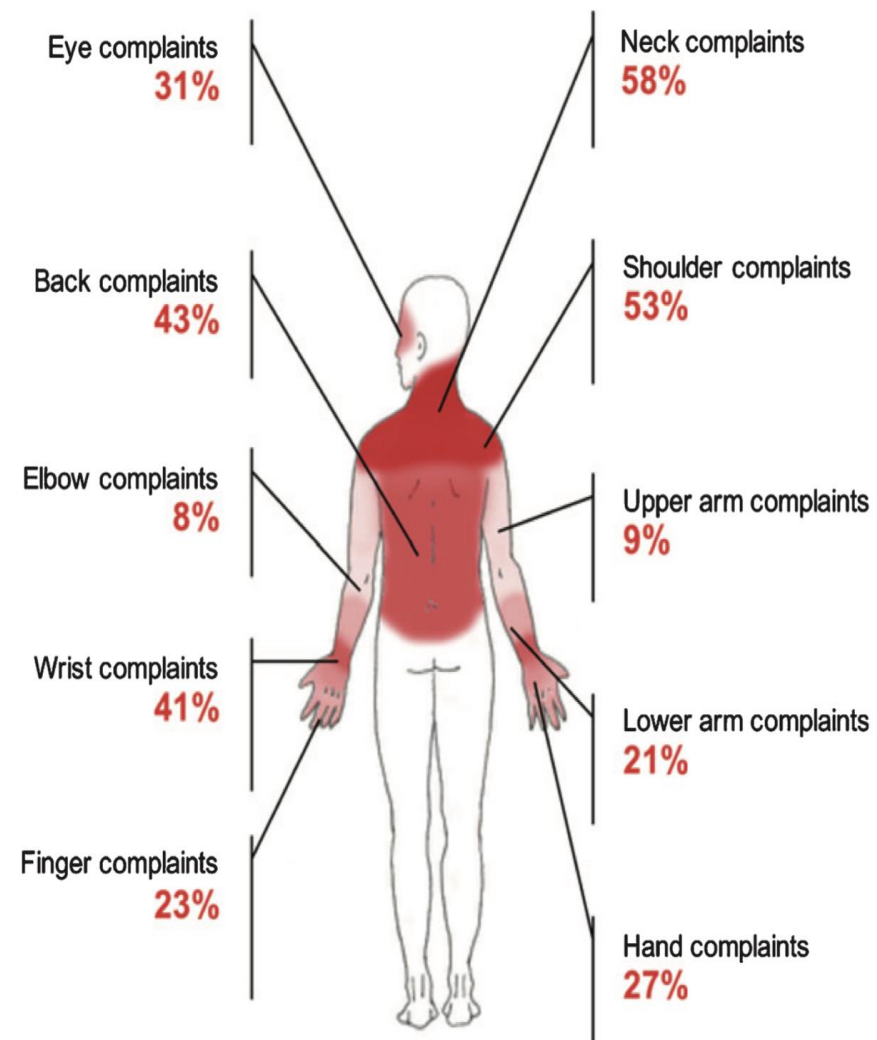
KARPĀLĀ, KUBITĀLĀ, GIJONA KANĀLA SINDROMS

DE KERVĒNA (DE QUERVAIN) SLIMĪBA

“TRIGGER FINGER” (stenozejošais tendovaginīts)

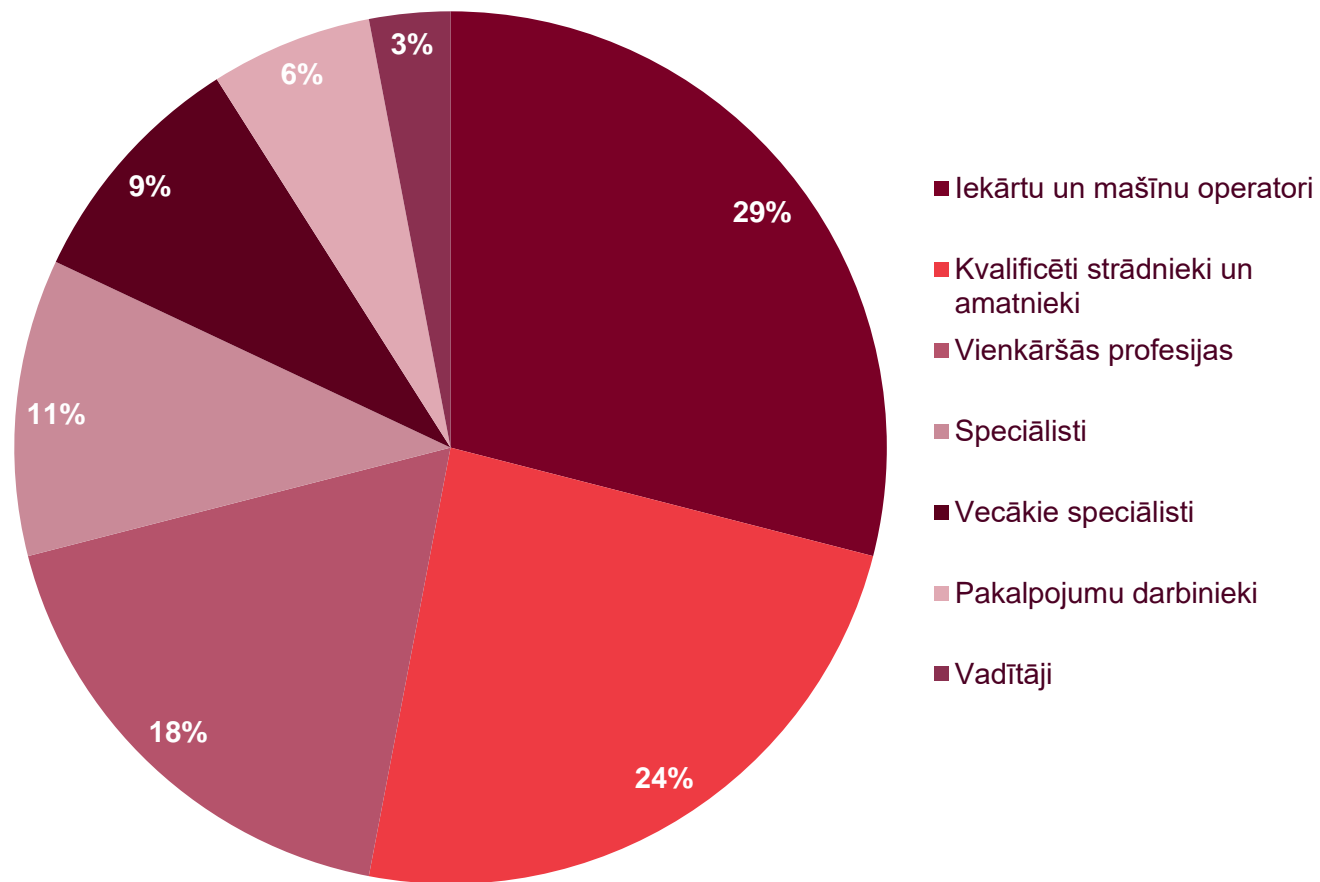
ROKU-PLAUKSTU VIBRĀCIJAS SINDROMS (HAVS)

OSTEOARTRĪTS (plecu, elkoņu, plaukstu, pirkstu locītavās)

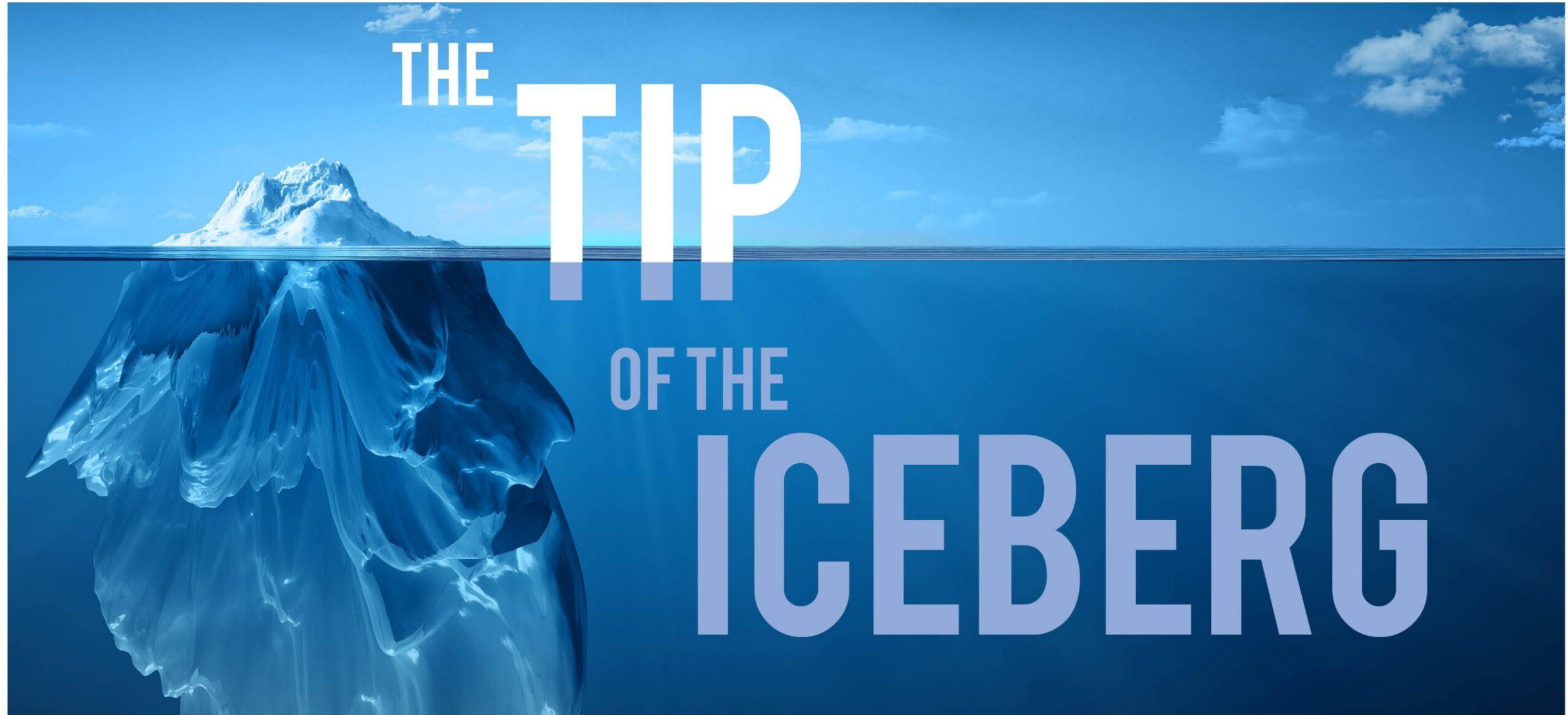
TĒMAS AKTUALITĀTE LATVIJĀ

Arodslimnieku sadalījums pēc profesiju grupām

KO TAS NOZĪMĒ?

- Vairāk nekā puse reģistrēto arodslimnieku ir fiziska darba veicēji – operatori, amatnieki un strādnieki.
- Būvniecība → augsta riska profesijas
- Roku, plecu un elkoņu pārslodze ir tieši saistīta ar darba specifiku šajās profesijās

THE
TIP

OF THE

ICEBERG

TĒMAS AKTUALITĀTE EIROPĀ UN LATVIJĀ

«KLASISKS» ARODSLIMNIEKS:

- 50+
- 2+ arodslimības
- Liels darba stāžs nozarē

3 NO 5 DARBINIEKIEM ES CIEŠ NO AR DARBU SAISTĪTĀM MSS SĀPĒM, KO PROVOCĒ:

- Atkārtotas roku kustības (65 %)
- Ilgstoša sēdēšana (61 %)
- Smagumu celšana (52 %)
- Nepietiekams atpūtas laiks (45 %)
- Neērtas darba pozas (31 %)

MSS SLIMĪBAS – BIEŽĀKAIS DARBNESPĒJAS IEMESLS!

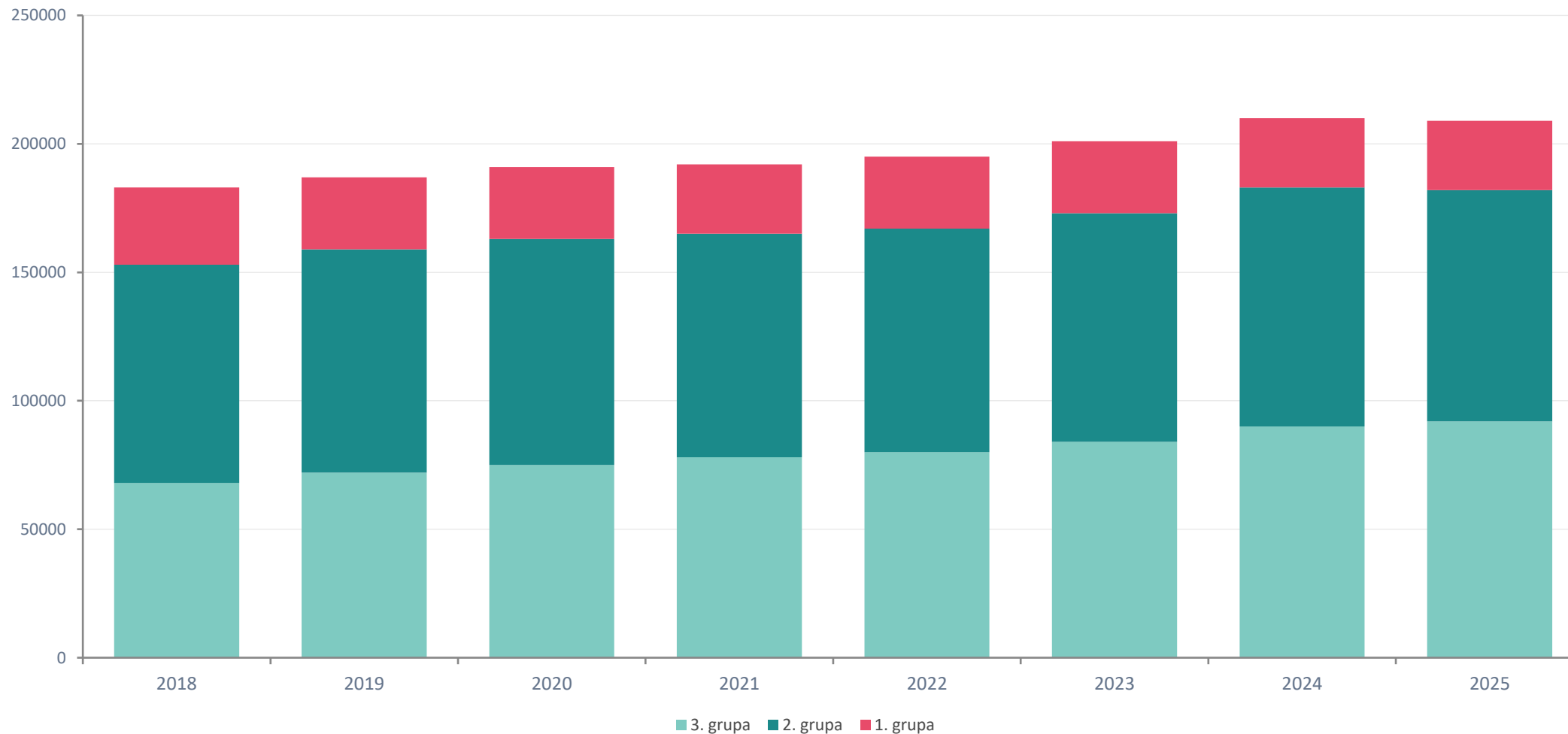
- Ietekmē darbinieku darba spējas un dzīves kvalitāti
- Bieži izraisa:

- **Biežas, ilgstošas DNL,**
- **Produktivitātes samazināšanos,**
- **Agrāku pensionēšanos.**

Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra (EU-OSHA). (n.d.). Backache? Neck pain? Caused by work? Time to move! – Lighten the Load kampaņa. Pieejams: <https://eudebates.tv/debates/eu-policies/health-eu-policies/backache-neck-pain-caused-by-work-time-to-move-lighten-the-load/>

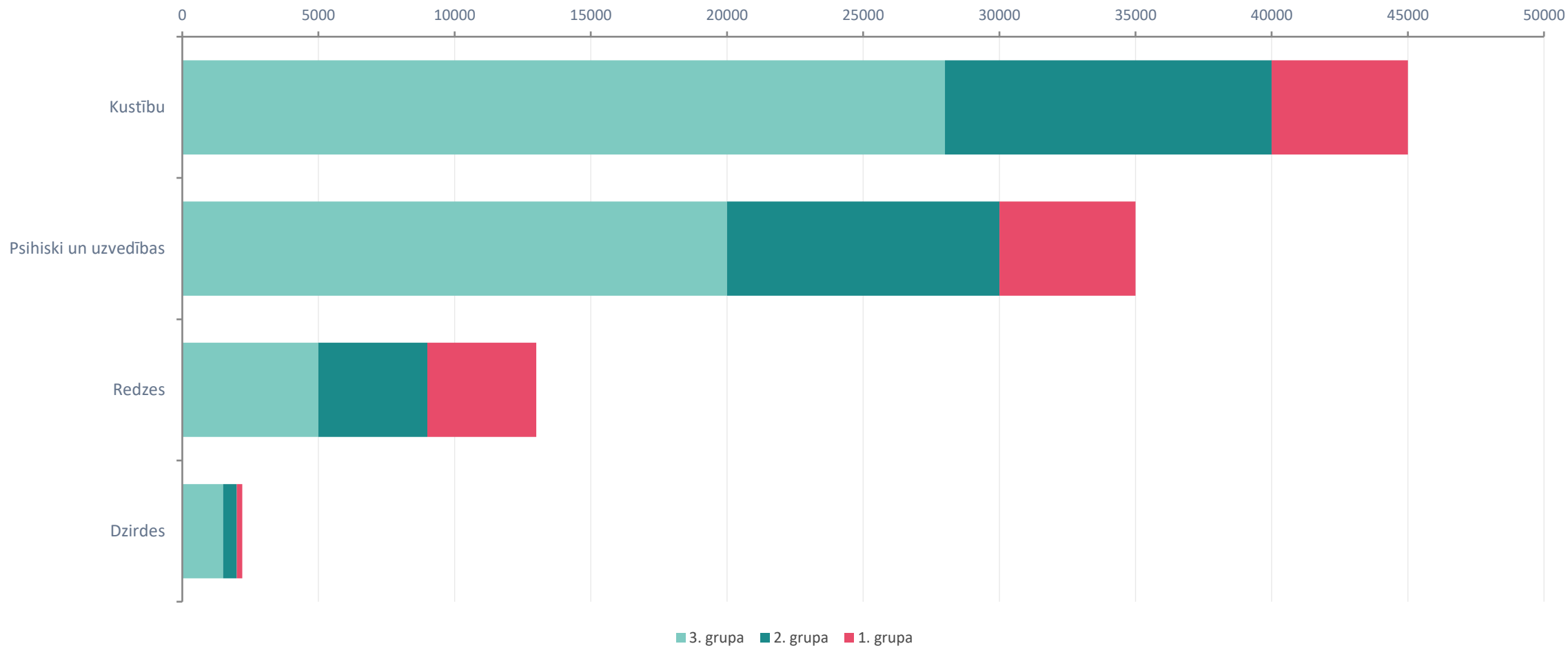
PIEAUGUŠO PERSONU AR INVALIDITĀTI SKAITS (PĒC GRUPAS)

Kopējais personu skaits pa gadiem (2018–2025)

1. grupa – ļoti smaga (80–100 %), 2. grupa – smaga (60–79 %), 3. grupa – mēreni izteikta (25–59 %)

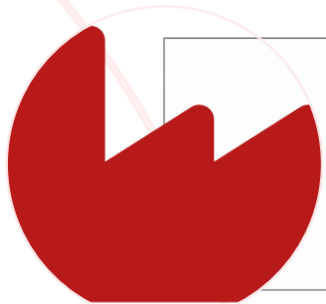
PIEAUGUŠO PERSONU AR INVALIDITĀTI SKAITS (PĒC GRUPAS)

1. grupa – ļoti smaga (80–100 %), **2. grupa** – smaga (60–79 %), **3. grupa** – mēreni izteikta (25–59 %)

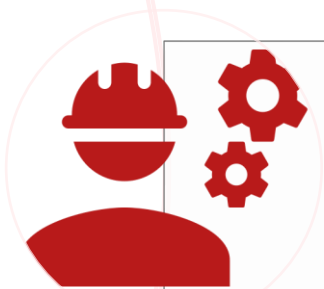
RISKA FAKTORI UN VESELĪBAS PROBLĒMAS BŪVSTRĀDNIEKIEM

ĪSUMĀ PAR NOZARI...

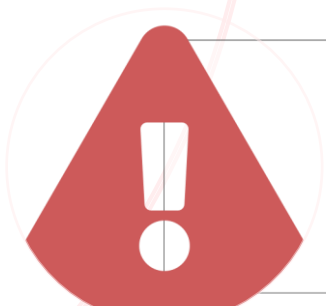
NOZARES APJOMS:

- Būvniecība – viena no nozīmīgākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm
- ≈6 % no tautsaimniecības pievienotās vērtības (vēsturiski 5-10 %)
- ≈70 000 nodarbināto (≈8 % no visiem nodarbinātajiem; nozare ir 7. lielākais darba devējs)

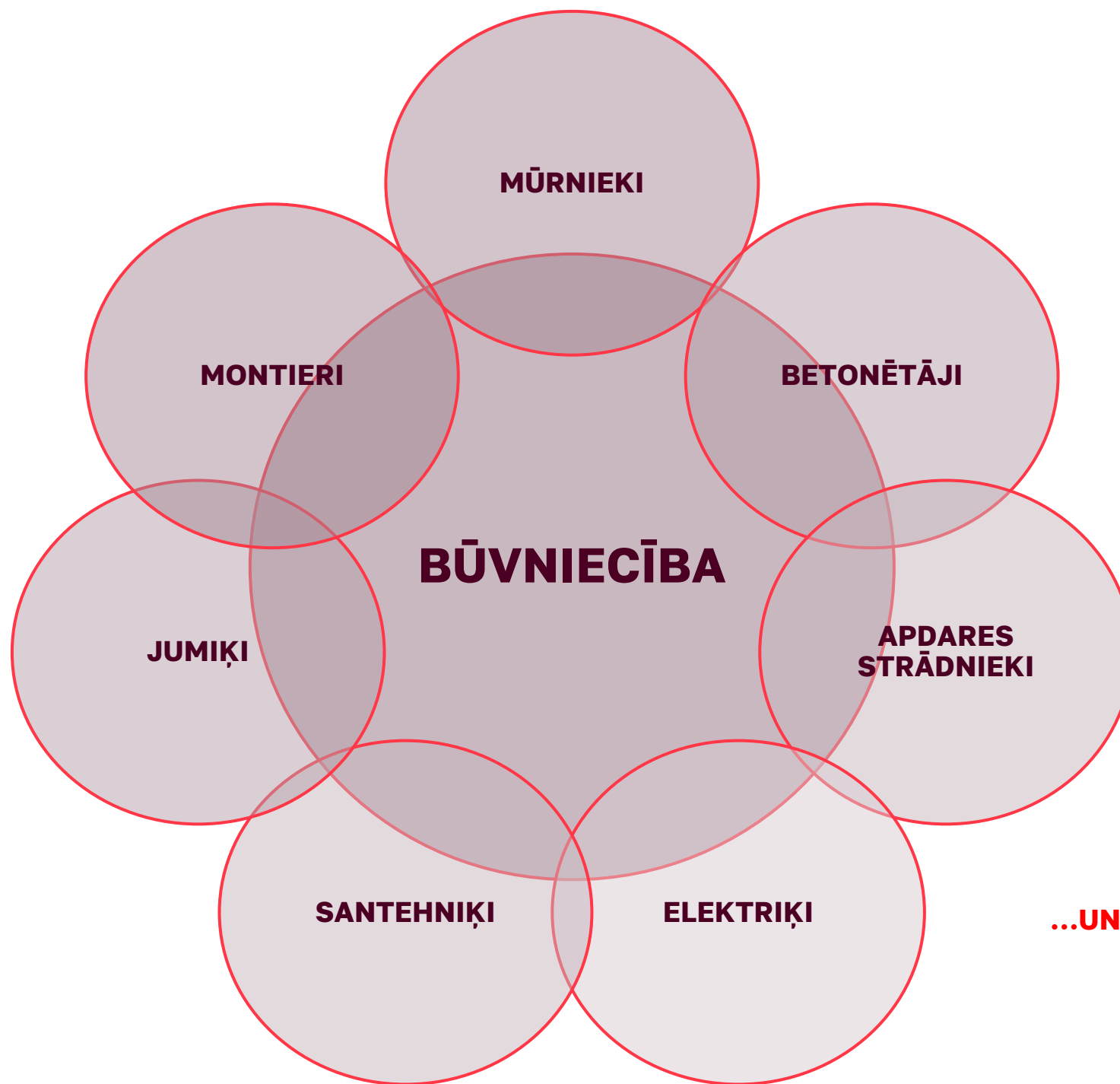
DARBA APSTĀKĻI:

- Darbs objektos, ārpus telpām un slēgtās telpās
- Daļēji mehānizēts, daļēji manuāls darbs
- Trokšņa, vibrācijas, putekļu un aukstuma ietekme

AUGSTA RISKĀ NOZARE:

- Atkārtotas, spēcīgas roku kustības
- Ilgstošs darbs ar vibrējošiem instrumentiem
- Bieži – smagumu celšana un darbs piespiedu pozās

...UN CITI

OPEN ACCESS

EDITED BY

Sasho Stoleski,
Saints Cyril and Methodius University of
Skopje, North Macedonia

REVIEWED BY

Gianluca Rossetto,
IRCCS Fondazione Don Carlo Gnocchi Onlus,
Italy
Cynthia Maharani,
Universitas Binawan, Indonesia

*CORRESPONDENCE

Alejandro Lorente
✉ alejandro.lorentegomez@gmail.com
Gonzalo Mariscal
✉ Gonzalo.mariscal@mail.ucv.es

RECEIVED 11 July 2025

ACCEPTED 24 September 2025

PUBLISHED 13 October 2025

CITATION

Santos W, Lorente A, Rojas C, Isidoro R,
Dias A, Mariscal G, Zabady AH and
Lorente R (2025) A systematic review and
meta-analysis on the prevalence and
demographic risk factors of work-related
musculoskeletal disorders in construction
workers.

Front. Public Health 13:1651921.
doi: 10.3389/fpubh.2025.1651921

COPYRIGHT

© 2025 Santos, Lorente, Rojas, Isidoro, Dias,
Mariscal, Zabady and Lorente. This is an
open-access article distributed under the
terms of the [Creative Commons Attribution
License \(CC BY\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/). The use, distribution or
reproduction in other forums is permitted,
provided the original author(s) and the
copyright owner(s) are credited and that the
original publication in this journal is cited, in
accordance with accepted academic
practice. No use, distribution or reproduction
is permitted which does not comply with
these terms.

A systematic review and meta-analysis on the prevalence and demographic risk factors of work-related musculoskeletal disorders in construction workers

Weiner Santos^{1,2}, Alejandro Lorente^{3*}, Carmen Rojas⁴,
Rui Isidoro^{5,6}, Ana Dias^{5,6}, Gonzalo Mariscal^{7*},
Ahmed Hamdy Zabady⁸ and Rafael Lorente⁹

¹International Doctoral School, University of Extremadura, Badajoz, Spain, ²Local Health Unit Litoral Alentejano (ULSLA), Santiago do Cacém, Portugal, ³Ankle and Foot Surgery Unit, Department of Traumatology and Orthopaedic Surgery, University Hospital Ramón y Cajal, Madrid, Spain, ⁴School of Industrial Engineering, University of Extremadura, Badajoz, Spain, ⁵University Polytechnic of Beja, Beja, Portugal, ⁶Life Quality Research Centre (LQRC-CIEQV), Santarém, Portugal, ⁷Institute for Research on Musculoskeletal Disorders, Catholic University of Valencia San Vicente Mártir, Valencia, Spain, ⁸Faculty of Science, Damanhour University, Damanhour, Egypt, ⁹Department of Orthopedic Surgery and Traumatology, University Hospital of Badajoz, Badajoz, Spain

Introduction: Construction workers, who are constantly engaged in physically demanding tasks, face a significant prevalence of work-related musculoskeletal disorders (WMSDs). These conditions affect their quality of life and work performance and call for immediate attention. This study delves into the prevalence of WMSDs among construction workers and the associated demographic risk factors, highlighting the issue's urgency.

Methods: Our research process was thorough. Our search spanned electronic databases like PubMed, Scopus, Cochrane, Embase, and Web of Science. We included studies that involved adult construction workers reporting the prevalence of WMSDs such as back pain, neck pain, and other musculoskeletal diseases. The data were rigorously analyzed using R software, with subgroup and meta-regression analyses to assess the association between demographic factors and the prevalence of WMSDs.

Results: The prevalence pooled by the meta-analysis was 59% for WMSDs from 14 studies with extensive study-level heterogeneity. Subgroup analysis illustrated differences by region, with higher prevalence in Asia (63%) compared to America (39%) and Africa (52%). Analysis of demographic factors identified the prevalence as significantly higher in the male gender (OR = 19.60). Workers over 40 were likelier to have WMSDs (OR = 39.04). Daily work hours were inconsistently associated. Lower back and shoulders were the most affected body regions.

Conclusion: Our findings underscore the need for further research to identify other risk factors and design effective prevention strategies. The high incidence of WMSDs among construction workers, significantly related to demographic factors such as gender and age, calls for continuous investigation and the introduction of targeted interventions like work rotation, ergonomic training, and psychosocial support. These measures are crucial in preventing WMSDs and promoting the well-being and performance of construction workers.

Systematic review registration: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/BJ9KV>.

59% NODARBINĀTO –
BALSTA UN KUSTĪBU APARĀTA
SLIMĪBAS

AUGSTĀKĀ PREVALENCE –
PLECU UN MUGURAS
PROBLĒMAS

ĀZIJĀ 63%, ĀFRIKĀ 52%,
Ziemeļamerikā 39%

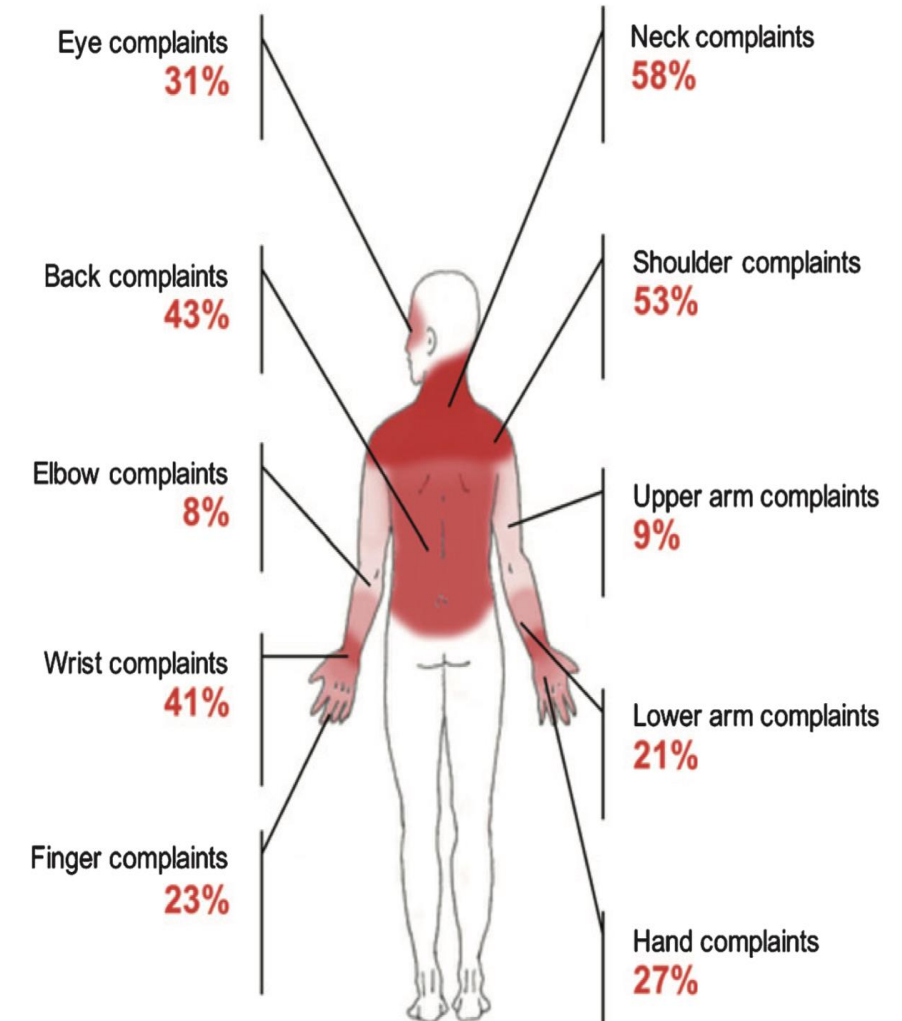
VĪRIEŠI 40+
LIELĀKĀ RISKĀ GRUPA

MAZ PĒTĪJUMU PAR NOZARI

KAS NOTIEK AR ROKĀM BŪVNICĪBĀ?

Ne visi darba vides riska faktori tiek uztverti vienādi...

- Darbs ar vibrējošiem darbarīkiem – slīpmašīnas, perforatori u.c.
- Atkārtotas plaukstu un pirkstu kustības (līdz 10 000+ kustības/maiņā)
- Spēcīgs rokas satvēriens – instrumentu turēšana
- Smagumu celšana un pārvietošana – bloki, plāksnes, maisi
- Piespiedu pozas – darbs šaurās telpās, darbs ar rokām virs pleciem
- Riska faktoru iedarbība pakāpeniska (faktors → simptomi = gadi!)
- Diskomforts un sāpes bieži tiek uztverti kā «normāla darba sastāvdaļa»
- Vērsties pie ārsta sāk, kad situācija ir jau «ielasta»

→ SĀPES UN DISKOMFORTS NAV “NORMA”!

BŪTISKĀKIE RISKA FAKTORI

FIZIKĀLIE FAKTORI

- Rokas-plaukstu vibrācija (HAV) – perforatori, urbmašīnas u.c.
- Aukstums (āra darbi, neapsildīti objekti)
- Troksnis (>85 dB(A)) – stress, miega traucējumi, BKA simptomu pasliktināšanās

ĶĪMISKIE UN BIOLÓĢISKIE FAKTORI

- Cementa, kvarca putekļi
- Līmes, krāsas, šķīdinātāji
- Mitrums, pelējums

ERGONOMISKIE FAKTORI

- Atkārtotas, spēcīgas roku/plaukstu kustības
- Spēcīgs satvēriens
- Smagumu celšana un pārvietošana
- Statiskas pozas
- Traumu risks

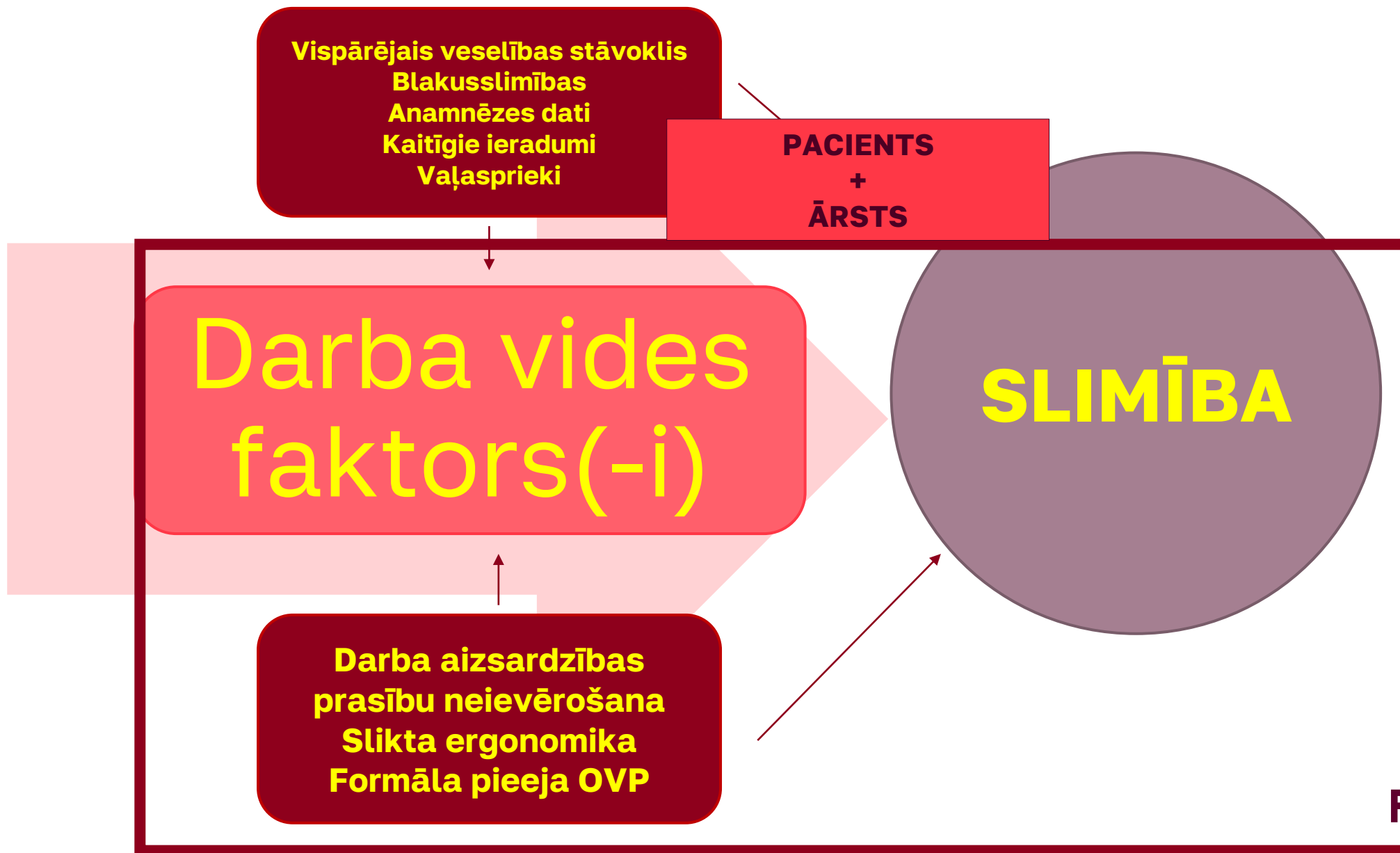
Avots: Keybotic

**RISKA FAKTORI →
VESELĪBAS PROBLĒMAS**

Darba vides
faktors(-i)

SLIMĪBA

DAŽI INTERESANTI FAKTI PAR TO, KĀ REĀLI ATTĪSTĀS ARODSLIMĪBAS...

LIELS DARBA STĀŽS → LIELĀKS ARODSLIMĪBU ATTĪSTĪBAS RISKS

- BET:
  - Nodarbinātie bieži tiek vienlaikus pakļauti vairākiem riska faktoriem
  - Jo vairāk faktoru → jo ātrāk attīstās veselības problēmas

VAIRĀK KĀ 50% NODARBINĀTO IR 2+ ARODSLIMĪBAS

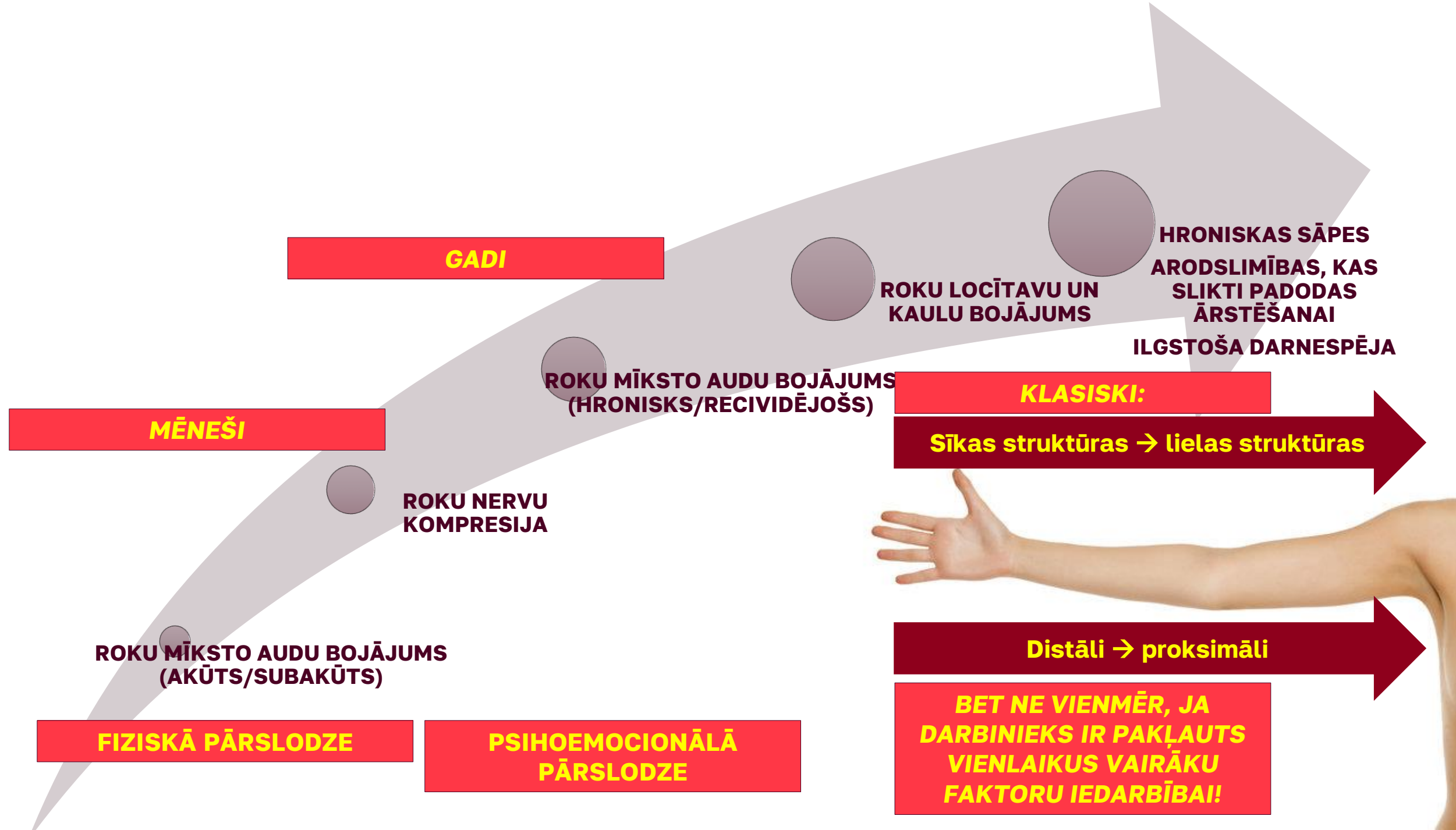
- Dažādas vai arī “apburtais loks”:
  - Sāpes kakla daļā un rokas tendinīts
  - Rokas tendinīts → tūska → karpālā kanāla sindroms → kustību ierobežojums → kompensējošas kustības → jauns tendinīts (piemēram, elkonī) → kubitālā kanāla sindroms → utt.

SIMPTOMU PĀRKLĀŠANĀS

- Sadzīves vai sporta traumas vs. arodslimības

PAKĀPENISKA ATTĪSTĪBA

- Slimības sākumā – maz simptomu, bet var sākt attīstīties strukturāls bojājums

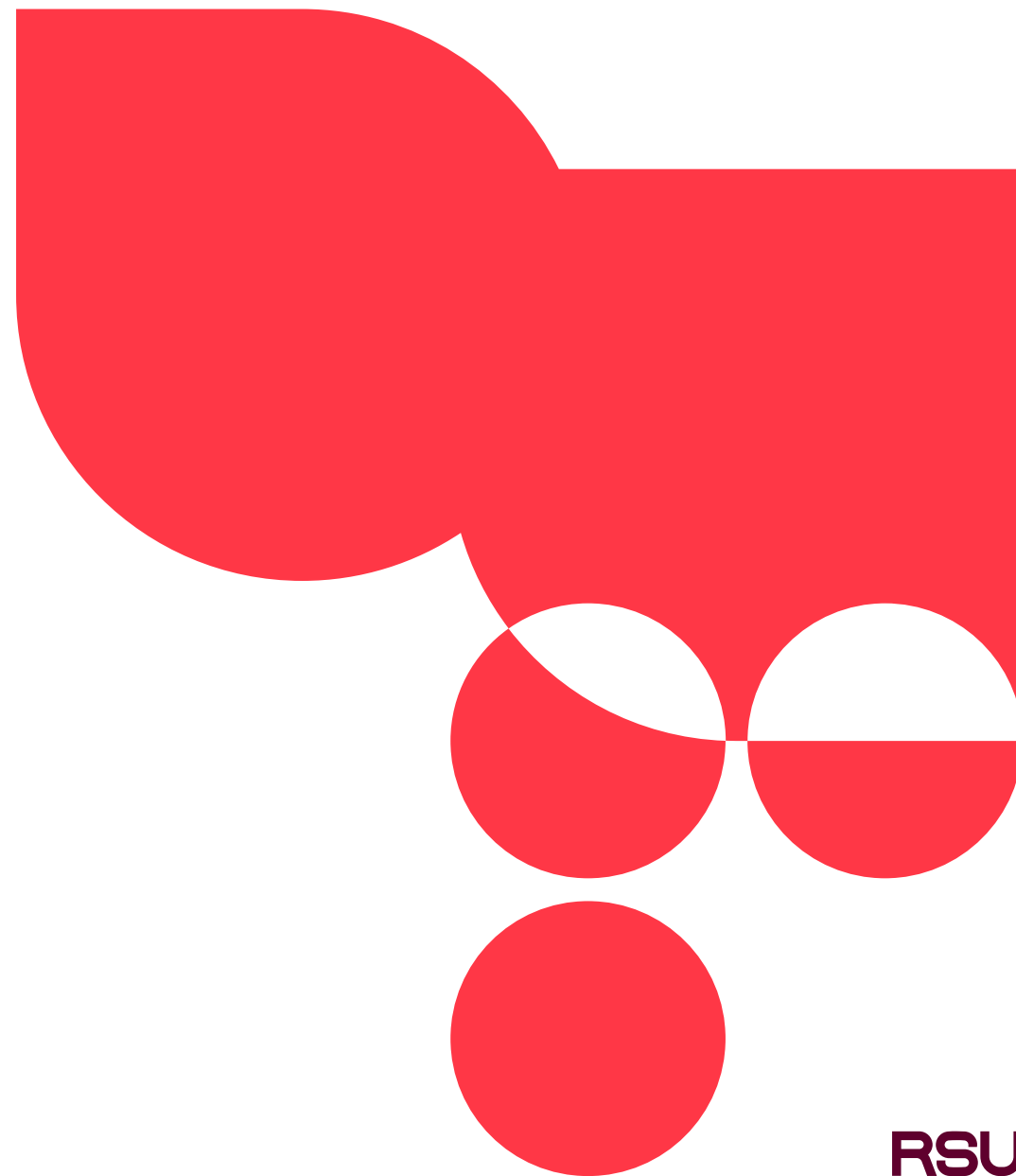
RISKA FAKTORS → ARODSLIMĪBA

Distāli → proksimāli (no pirkstgaliem uz pleciem)

BET NE VIENMĒR – ja darbinieks ir pakļauts vairāku faktoru iedarbībai vienlaikus (vibrācija + aukstums + atkārtotas kustības), simptomi var attīstīties ātrāk!

BŪVSTRĀDNIĒKU ARODSLIMĪBAS

RSU

SLIMĪBA = PACIENTS + DARBA APSTĀKĻI

PACIENTS

Vispārējais veselības stāvoklis

Blakusslimības (cukura diabēts, hipotireoze, RA)

Dzīves un citu darbu anamnēzes dati

Kaitīgie ieradumi (smēķēšana, alkohola lietošana)

Vaļasprieki (medības, modelisms, dārzkopība)

Vecums, dzimums, augums, svars

DARBA APSTĀKĻI

Darba aizsardzības prasību neievērošana

Slikta ergonomika

Formāla pieeja darba vides riska novērtēšanai un OVP

Vibrācijas kontroles trūkums

Instrumentu slikta apkope

Ilgs darba stāžs nozarē bez profilakses

SĀPES MUGURAS KAKLA DAĻĀ

SĀPES MUGURAS KAKLA DAĻĀ

PAR KO LIECINA PĒTĪJUMU DATI?

- 1 Kakls un pleci ir vieni no biežāk skartajiem ķermeņa reģioniem būvstrādniekiem – sūdzību izplatība būvniecības sektorā sasniedz ≈25 %.
- 2 ≈2/3 Eiropas darbinieku būvniecības sektorā veic biežas, atkārtotas roku kustības un ≈1/4 – vibrācijas ietekmei.
- 3 Atkārtotas kustības un piespiedu pozas ir galvenie kakla daļas, plecu, elkoņu un plaukstu arodslimību riska faktori

25 %

būvstrādnieku sūdzas par sāpēm kakla daļā un/vai plecos

2/3

ES būvdarbinieku – atkārtotas roku kustības

+5 kg

Uz katriem 2,5 cm, par kuriem galva ir izbīdīta uz priekšu, slodze uz kaklu palielinās par 5 kg

SĀPES MUGURAS KAKLA DAĻĀ: CĒLOŅI UN MEHĀNISMI

STATISKA SLODZE

- Ilgstošs darbs ar rokām virs pleciem (griestu apdare, montāžas darbi) → kakla muskulatūras ilgstošs sasprindzinājums
- Jo vairāk galva ir izbīdīta uz priekšu, jo lielāka slodze iedarbojas uz kakla skriemeļiem
- Statiska poza 1h+ → išēmiskas muskuļu sāpes

NEPAREIZA ERGONOMIKA

- Darbs ar instrumentiem plecu līmenī vai virs tā bez atbalsta – kakla un muguras augšdaļas muskuļu pārslodze
- Smagu materiālu (bloku, plākšņu) un instrumentu celšana, aizsargķiveres un sejas vairoga ilgstoša lietošana → papildu slodze kakla un muguras augšdaļas muskulatūrai

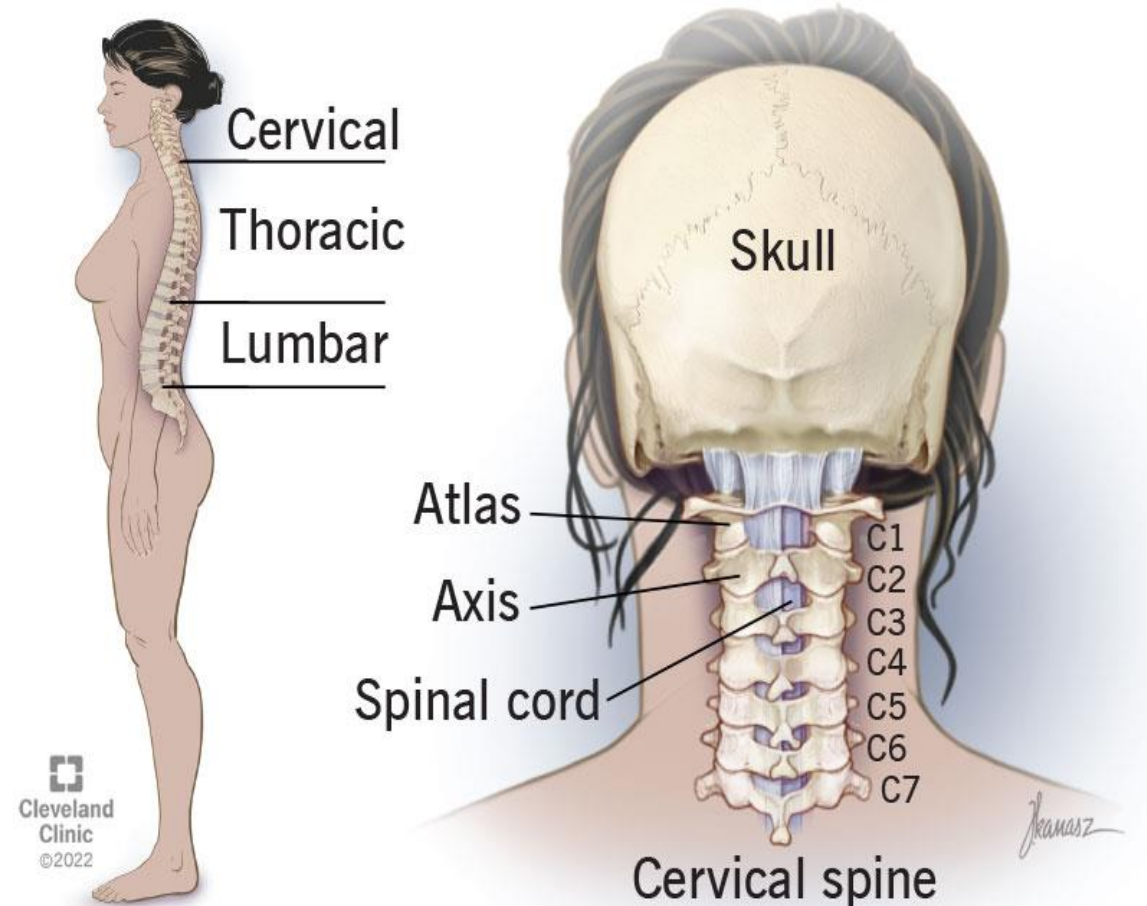
DEĢENERATĪVAS IZMAIŅAS

- Ilgstoša **statiskā slodze** – disku dehidratācija, spondiloze, spondilartroze
  - Biežāk skartie līmeņi – C5–C6 un C6–C7
- **Rokas–rokas vibrācija** – kakla muskuļu reflektors sasprindzinājums
- Hroniskas izmaiņas – cervikāla radikulopātija, sāpes rokā(-s), pirkstu tirpšana

SĀPES MUGURAS KAKLA DAĻĀ: STATISTIKA

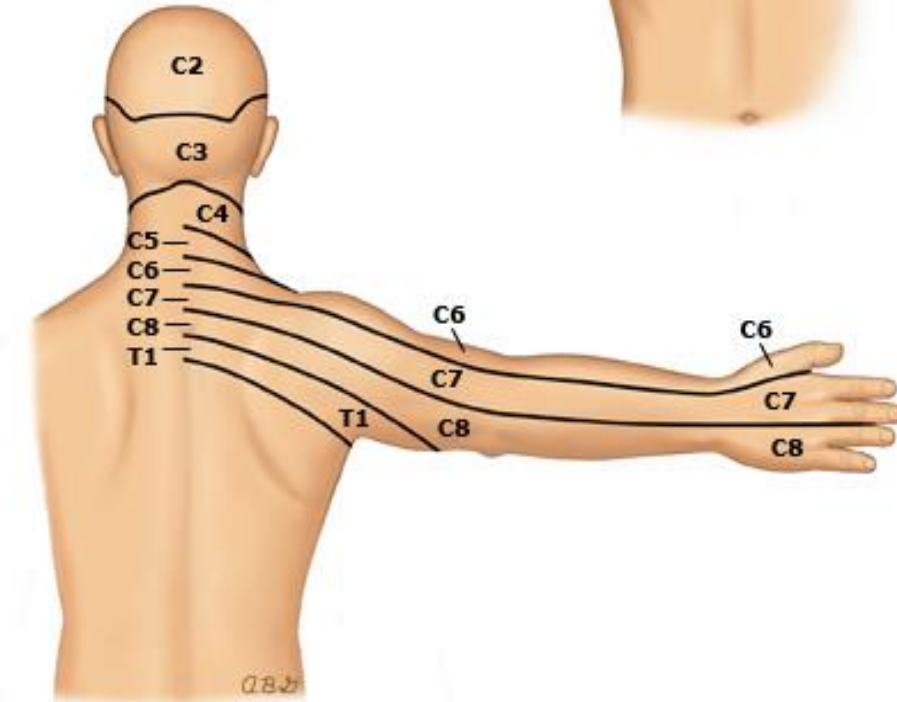
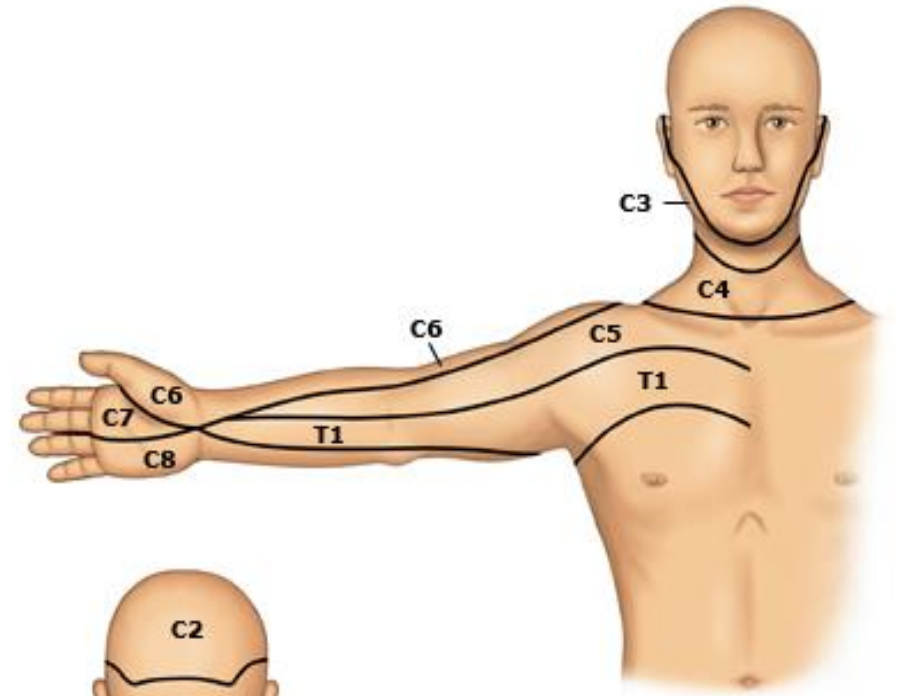
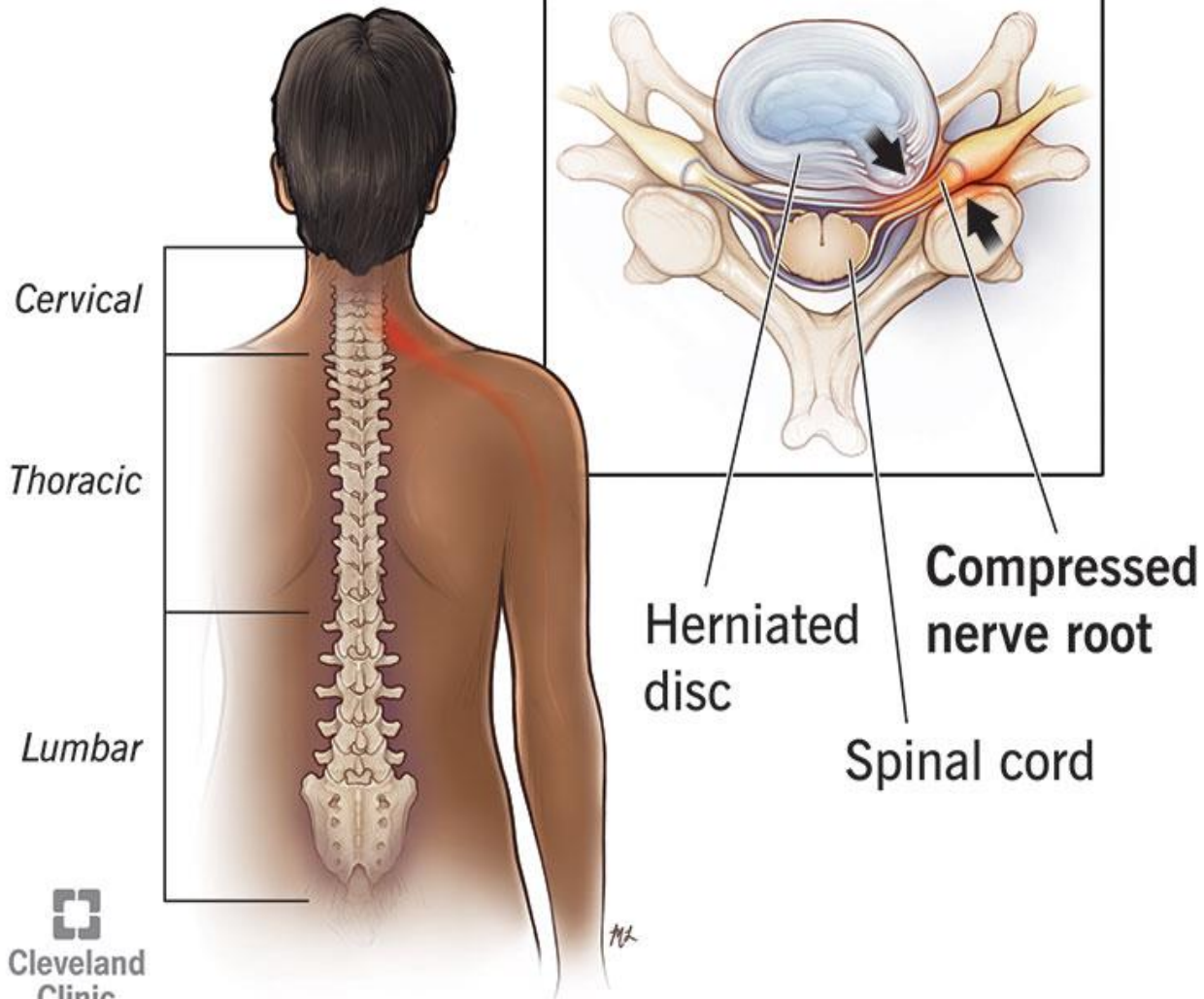
PAR KO LIECINA PĒTĪJUMU DATI?

- 48% ziņo par kakla sāpēm vismaz reizi mēnesī (Bovenzi et al., 2023)
- 3,2x augstāks hronisku kakla sāpju risks nekā biroja darbiniekiem (Seidel et al., 2024)
- Darbs virs galvas ≥ 2 h dienā – OR 4,1 kakla un plecu traucējumiem (Van Rijn et al., 2023)
- Vibrācija un statiska poza kombinācijā palielina risku par 60% salīdzinājumā ar katru faktoru atsevišķi (Van Rijn et al., 2023)

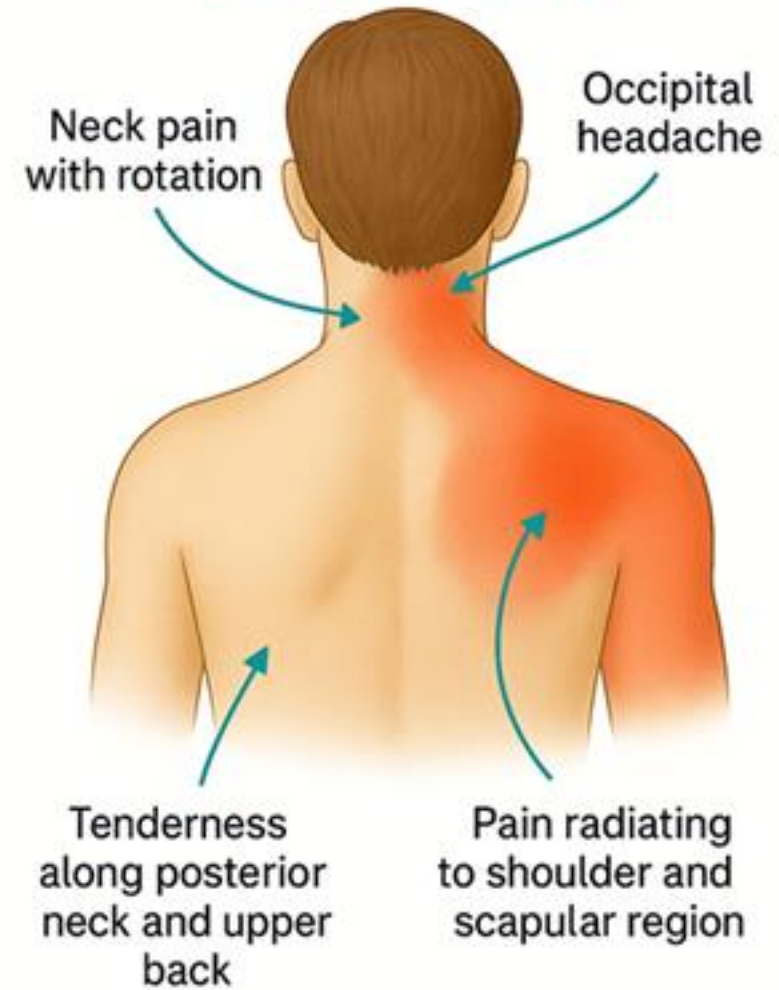
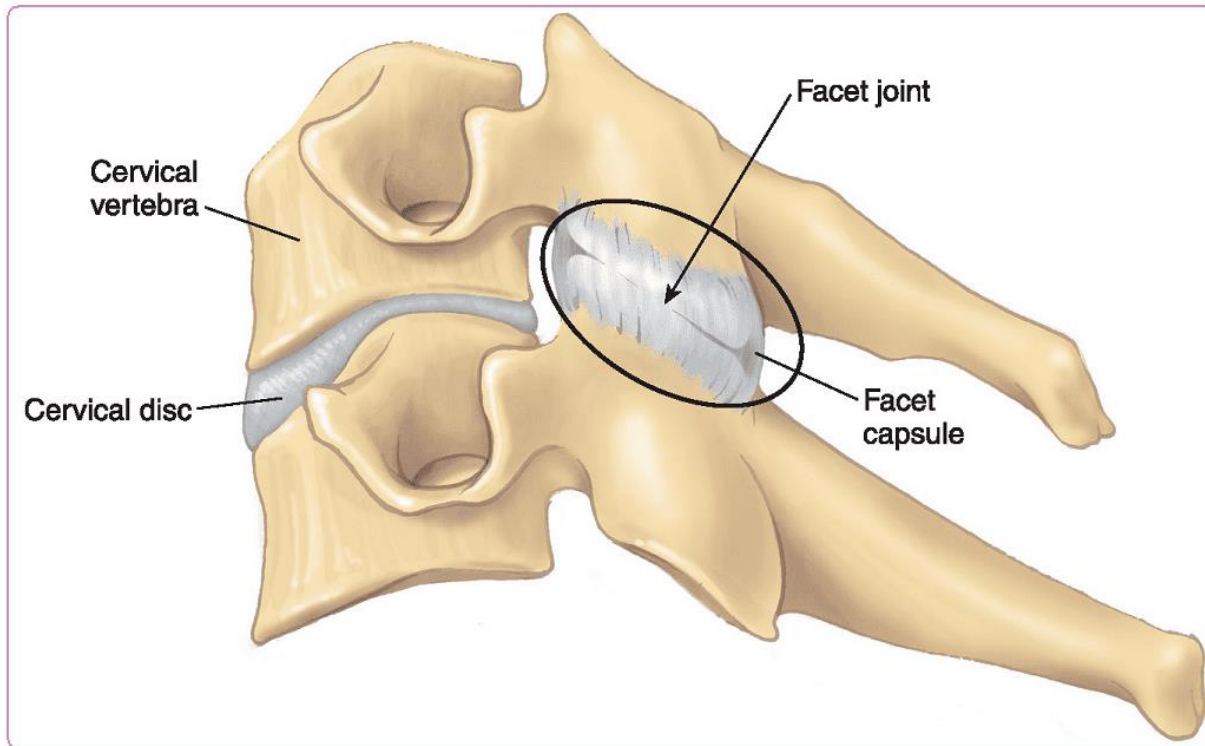

Radiculopathy

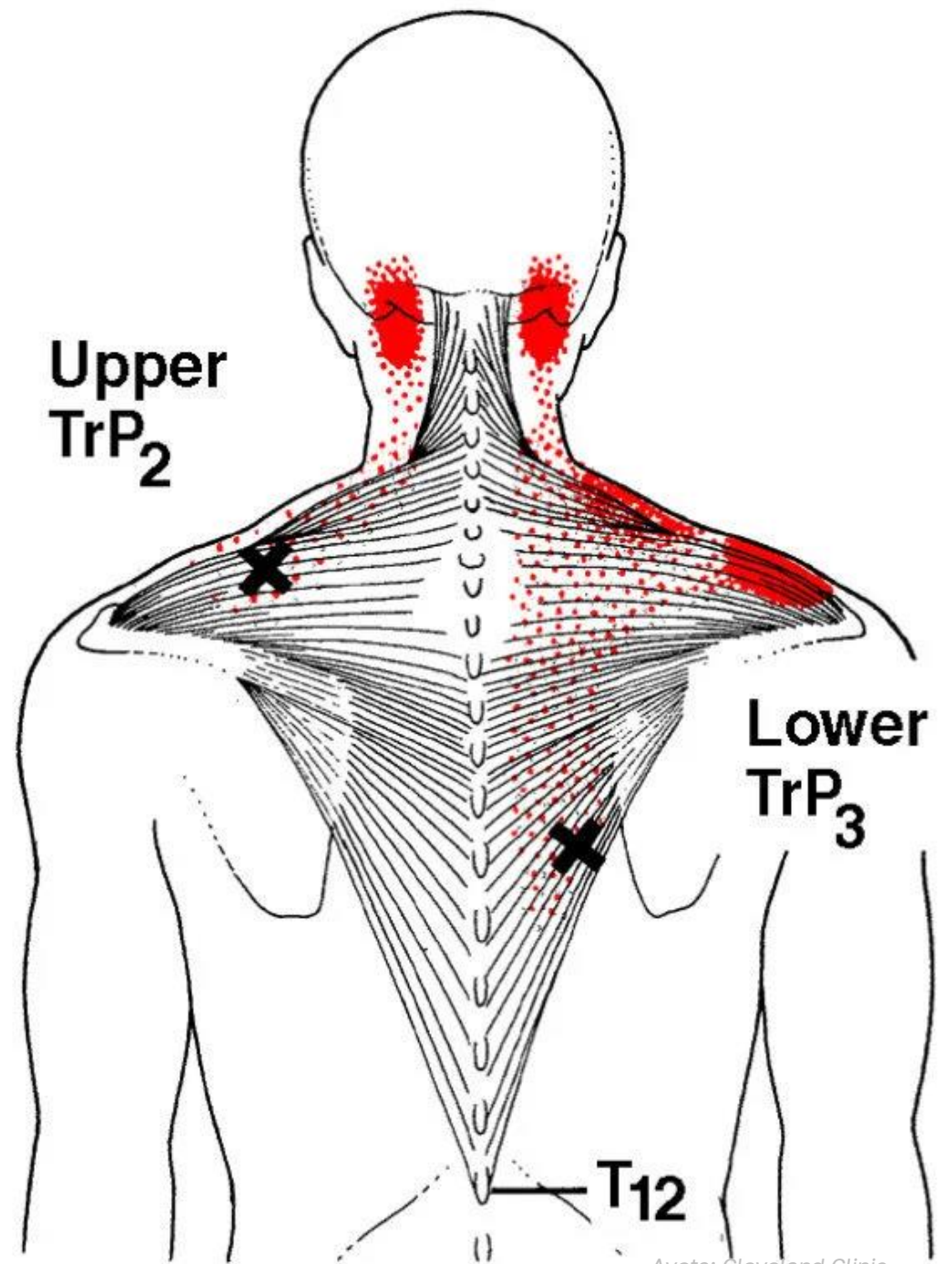
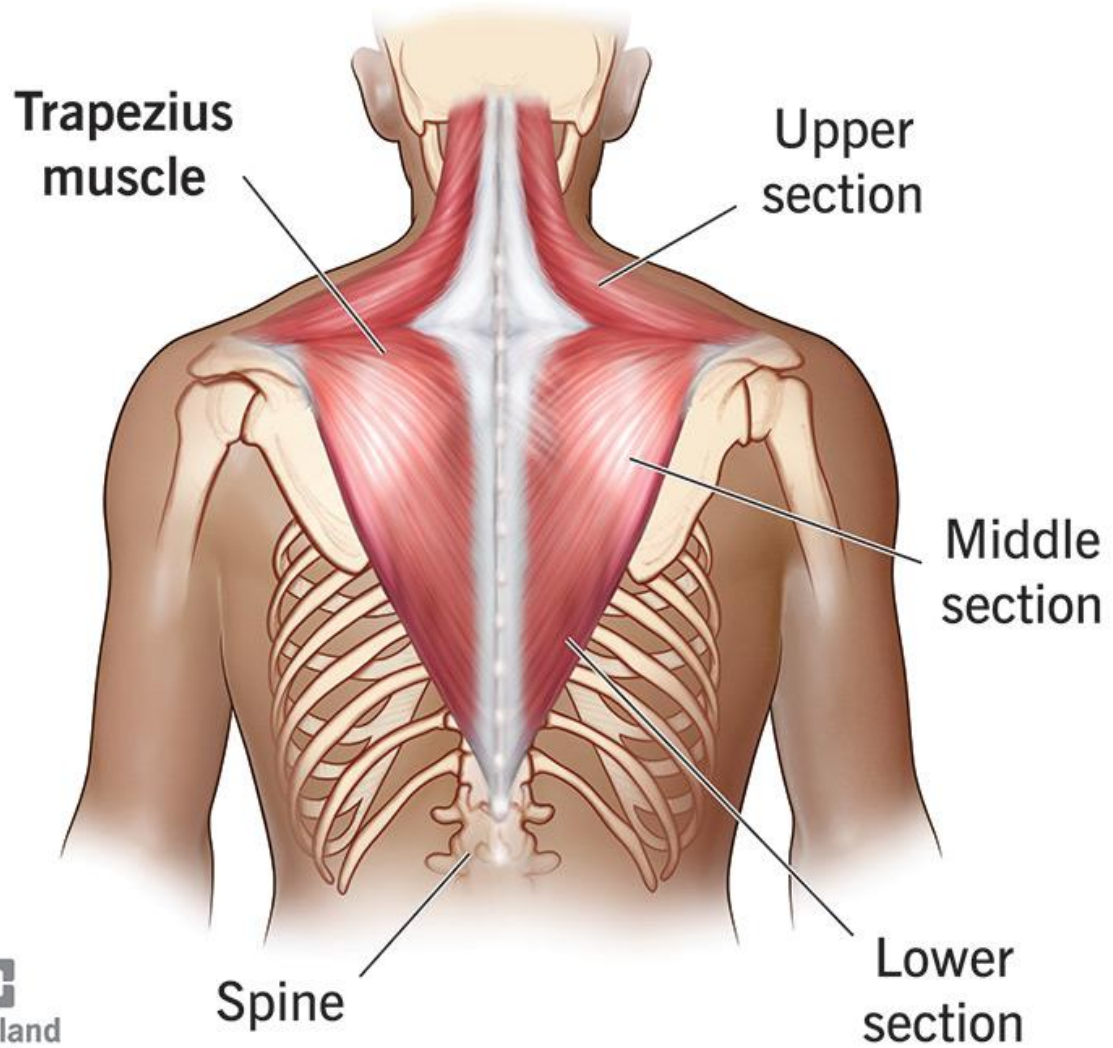
Cervical vertebra (top view)

SYMPTOMS OF CERVICAL FACET SYNDROME

Trapezius muscle

SĀPES MUGURAS KAKLA DAĻĀ KĀ IESPĒJAMA ARODSLIMĪBA

TIPISKĀKĀS SŪDZĪBAS:

- **Sāpes kakla rajonā:**
  - Bieži vien vienpusējas
  - Var izstarot uz plecu, lāpstiņu, roku
    - Rokās var būt tirpšana vai nejutīgums (ja ir nervu saknīšu kompresija)
  - Var provocēt galvassāpes (cervikogēnas)
- **Stīvums rītā vai pēc ilgstošas sēdēšanas**
- **Samazināts kakla kustību apjoms**
- **Muskuļu saspringums, jutīgums pie palpācijas (m. trapezius)**

KAD VĒRSTIES PIE ĀRSTA?

- Simptomi nemazinās 4-6 nedēļu laikā
- Progresē roku tirpšana un/vai vājums
- Sāpes pastiprinās naktī
- Iepriekšējā trauma

KAD JĀDOMĀ PAR ARODSLIMĪBU?

- Sāpes + spondiloze ar dokumentāli apstiprinātu 10+ gadu darba stāžu
- **Izslēgti citi patoloģijas iemesli!**

Mugurkaula slimību saistīšanai ar arodu uz Paula Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas Aroda un radiācijas medicīnas centru ir nosūtāmas sekojošas personas:

Pacienta stāvoklis

1. Darba attiecības patreiz un/vai vai šīs slimības dēļ pārtraukts darba stāžs ar dokumentālu apstiprinājumu.
2. Darba nespējas pazīmes sakarā ar mugurkaula kakla un jostas – krustu daļas spondilozi ar sekundāru radikulopātiju, starpskiemeļu diska trūci, deģenerāciju u.c.
3. Nav datu par sistēmisku, iekaisīgu mugurkaula un/vai locītavu slimībām.

Darba apstākļu anamnēze

1. Fiziska pārslodze vismaz 50% darba laika tiešajos darba pienākumos.
2. Nepārtraukta darba stāžs 8 - 10 gadi. Kopējais dienā paceltais svars – 8 – 10 tonnas.
3. Ceļamo vai pārvietojamo kravu svars 50 kg vīriešiem vai 35 kg sievietēm. Kravu svars var būt mazāks gadījumos, ja:
  - a. kravas tiek celtas augstāk par plecu līmeni;
  - b. biežāk par vienu kravu minūtē;
  - c. darbs saistīts ar nemehanizētu smagumu celšanu, pārvietošanu, ieskaitot biežu noliekšanos un/vai pagriešanos;
  - d. jāceļ tālāk kā pusrokas attālumā no ķermeņa;
  - e. vispārējās vibrācijas iedarbība;
  - f. ir minēto apstākļu kombinācija.

Tomēr, arī pie šiem papildus noteikumiem, ik reizi paceltajam smagumam ir jābūt vismaz 8 kg vīriešiem un 5 kg sievietēm un kopēji dienā paceltajam svaram ir jābūt 4 – 6 tonnām.

4. Prasība pēc darba stāža 8 – 10 gadi var tikt samazināta, ja dienā tiek paceltas vairāk kā 10 tonnas. Šajā gadījumā darba stāžam ir jābūt vismaz 3 – 4 gadiem.
5. Darbs vispārējās vibrācijas ietekmē 8 – 10 gadus. Ja vibrācijas ietekme ir bijusi sevišķi spēcīga un nav tikuši lietoti amortizatori, tad aroda etioloģijas muguras patoloģija var attīstīties 3 – 4 gadu laikā.
6. Darbs piespiedu pozā ilgāk nekā 50% no darba maiņas laika. Par piespiedu pozu uzskatāms ķermeņa stāvoklis, kur stādājošam ir ilgstoši jānotur paša ķermeņa vai tā daļu svars, strādājot stāvus, sēdus, guļus, tupus un citās neērtās pozās.
7. Periodiska smaguma noturēšana ar abām rokām (ar vienu roku): vīriešiem – vairāk par 10 kg (5 kg), sievietēm – vairāk par 7 kg (3 kg).
4. Nelaiemes gadījumi vai akūtas pārslodzes var novest pie arodslimības. Šādos gadījumos ir jābūt aktam par nelaimes gadījumu darbā.

SĀPES PLECOS UN AUGŠDELMOS

SĀPES PLECOS UN AUGŠDELMOS: CĒLOŅI UN MEHĀNISMI

STATISKA SLODZE

- Ilgstošs **darbs ar rokām virs pleciem**
- **Smagu instrumentu** celšana un turēšana

NEPIEMĒROTA ERGONOMIKA

- Nepiemērots **instrumentu un materiālu novietojums**
- **Nepietiekams roku atbalsts** vai nepiemērota darba platforma
- Darbs ar **smagiem vai vibrējošiem** instrumentiem neērtā pozā

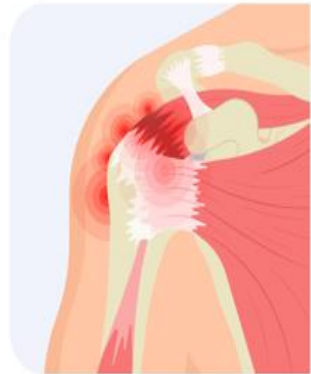
KUMULATĪVS BOJĀJUMS

- Atkārtota **plecu muskuļu pārslodze** → pārslodzes sindromi, cīpslu iekaisumi un/vai plīsumi
- Simptomi bieži attīstās **pakāpeniski**, nevis viena konkrēta incidenta rezultātā

SĀPES PLECOS UN AUGŠDELMOS

TENDINITIS

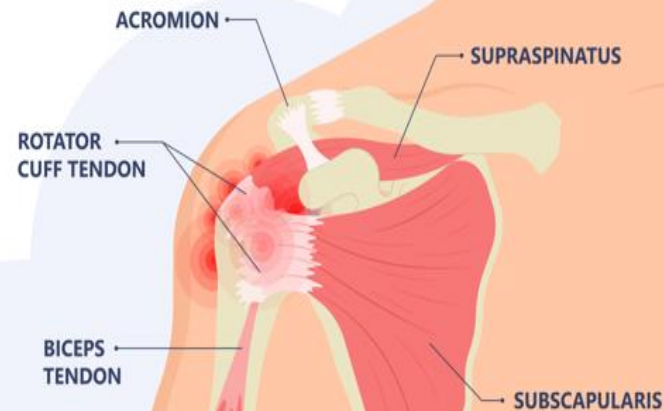

TEAR

TENDINOPATHY

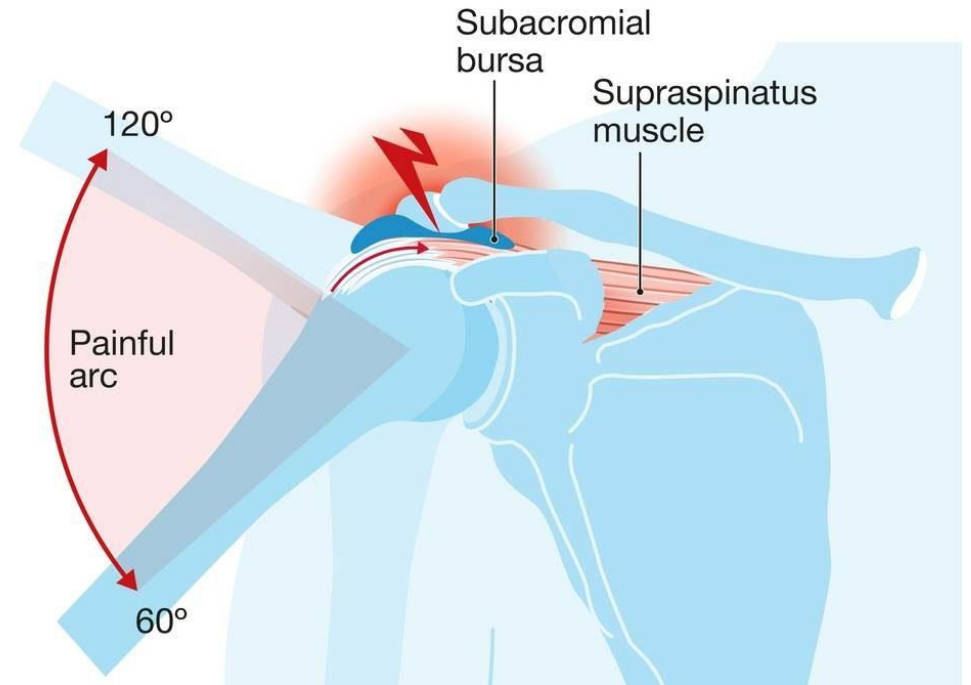
CAUSES OF ROTATOR CUFF PAIN

SYMPTOMS

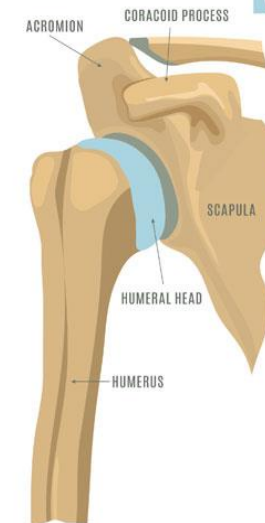
FEEL PAIN WHEN MOVE ARM IN CERTAIN WAYS OR LIE ON IT

Shoulder impingement

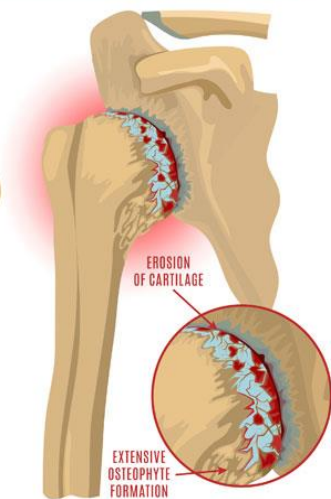

SHOULDER OSTEOARTHRITIS

VECTOR INFOGRAPHIC

HEALTHY SHOULDER

ADVANCED OSTEOARTHRITIS

PLECU UN AUGŠDELMU BOJĀJUMI: STATISTIKA

BIEŽĀKĀS DIAGNOZES

- **Rotatoru aprocēs tendinopātija:**
  - Biežākais pleca bojājums, īpaši darbiniekiem kas strādā ar rokām virs pleciem
- **Atdures sindroms** – saistīts ar atkārtotu roku pacelšanu virs plecu līmeņa
- **Glenohumerālā osteoartroze:**
  - Hroniskas pārslodzes sekas
  - Biežāk sastopama apkopes darbiniekiem pēc 45 gadu vecuma

EKSPOZĪCIJA

- **Vides temperatūra**
- **Vibrācija:**
  - Rokas-plaukstu vibrācija
  - Visa ķermeņa vibrācija
- **Roku kustības:**
  - Biežas, atkārtotas
  - Ar lielu spēku, amplitūdu
- Darbs ar rokām virs pleciem ≥ 2 h dienā

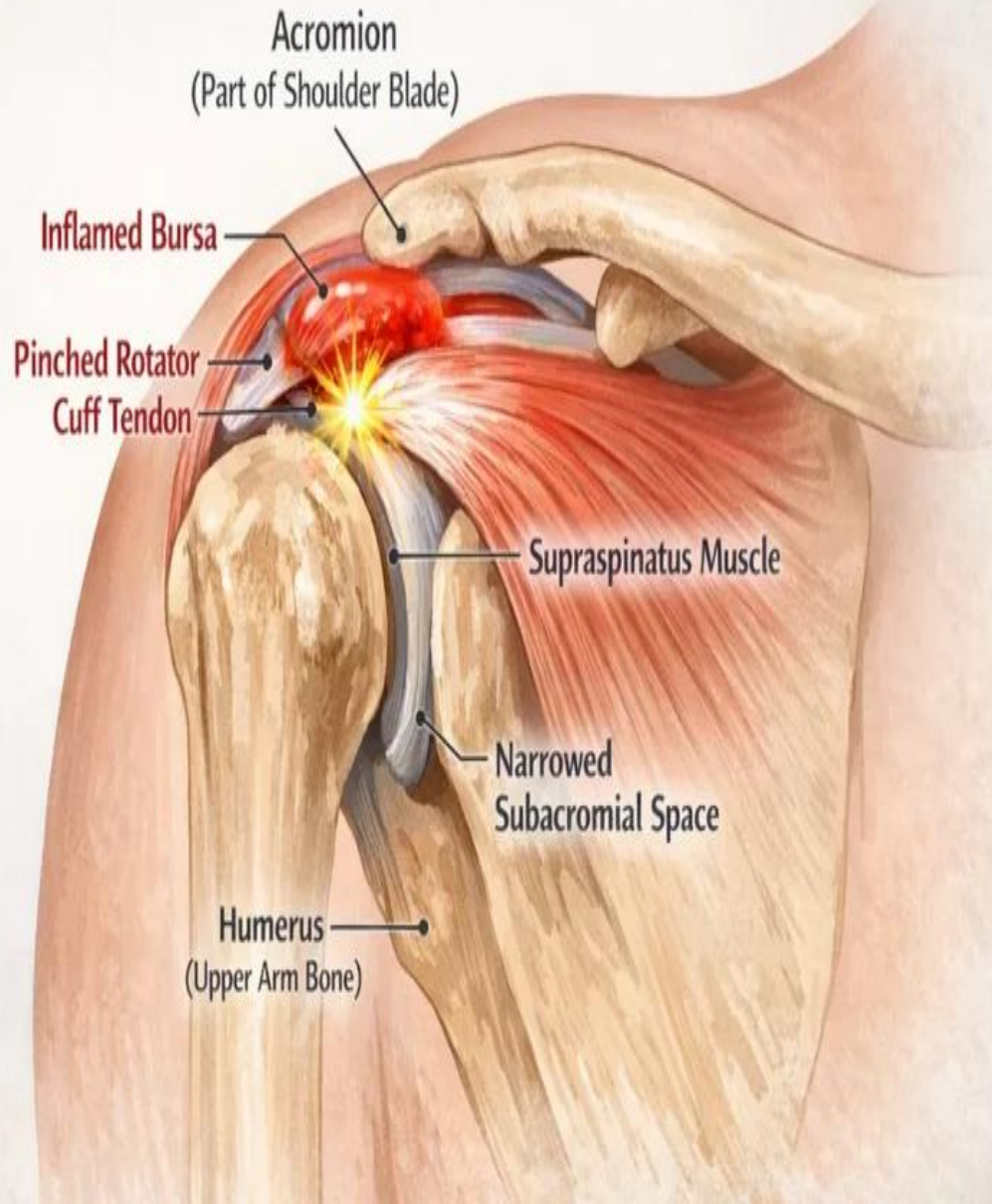
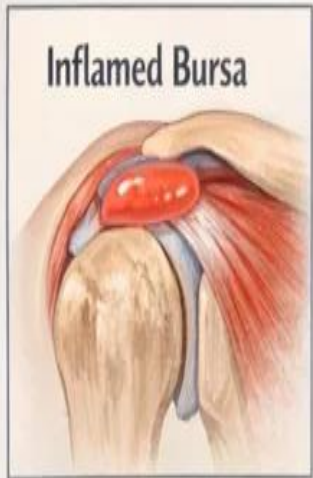
JAUNĀKIE PĒTĪJUMU DATI

- Plecu muskuļu cīpslu bojājumu prevalence būvniecības nozares darbiniekiem: 18-28 %
- 2-3x augstāks pleca tendinopātijas risks **salīdzinājumā ar darbu bez slodzes virs pleciem**
- **Vibrācija** var pastiprināt rotatoru aprocēs bojājuma risku (Bovenzi, 2024)

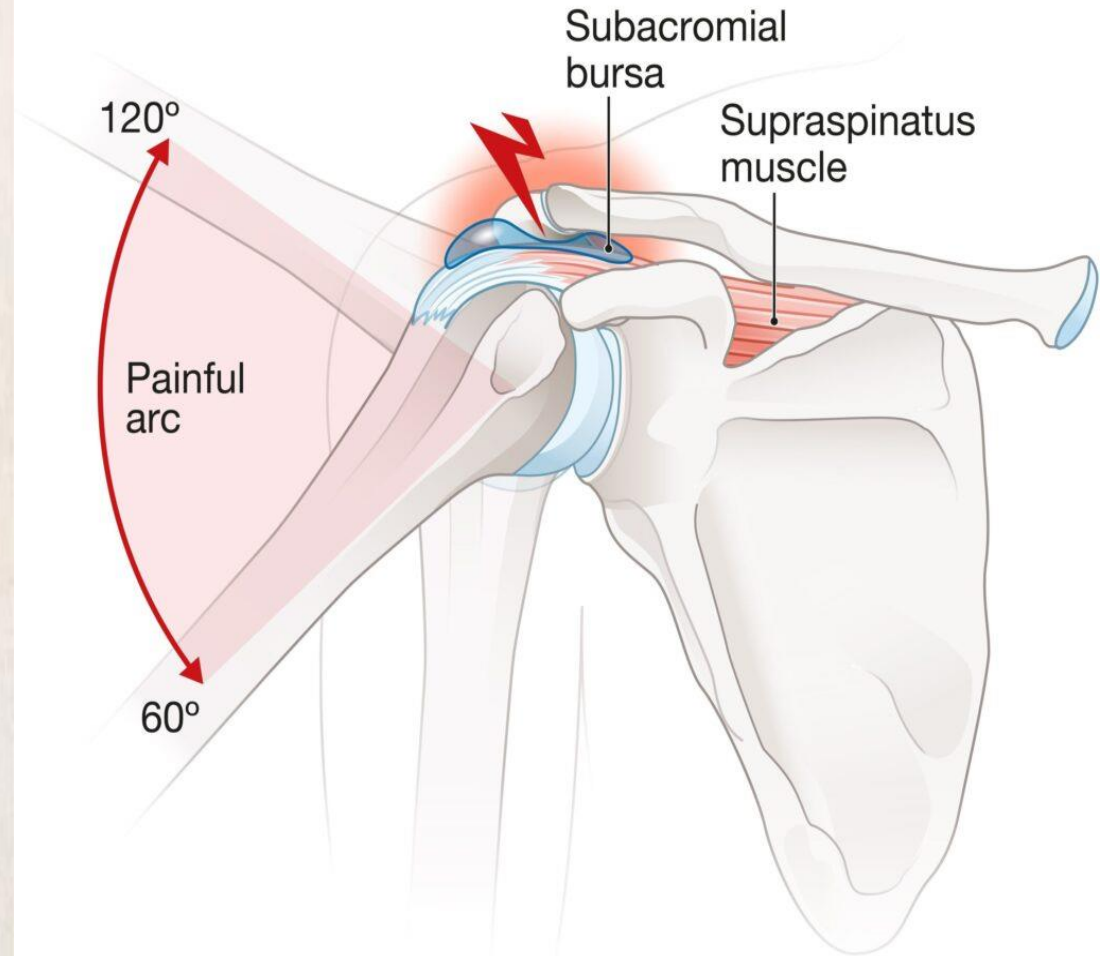

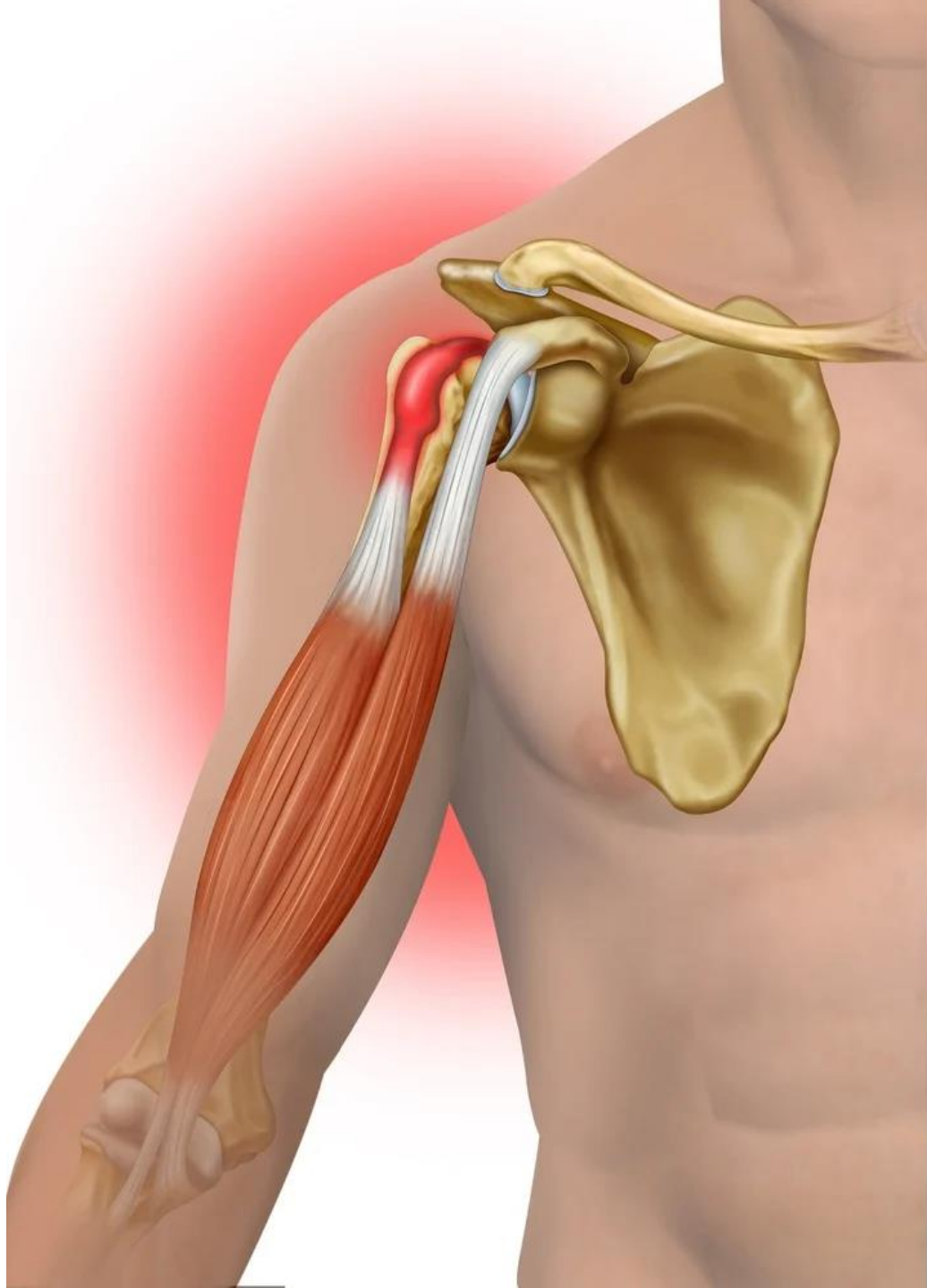

Shoulder Impingement Syndrome

Shoulder impingement

SĀPES PLECOS UN AUGŠDELMOS – GALVENAIS RISKA FAKTORS: DARBS AR ROKĀM VIRS PLECIEM

IDEĀLI

1

Izvairīties no darba virs galvas

Kur iespējams, novērst darbu virs galvas līmeņa → izmantot pacelājus, platformas, instrumentus ar garu rokturi

LEŅĶIS STARP AUGŠDELMU UN ĶERMENI < 60°

2

Leņķis < 60°

Būtiski samazina plecu jostas pārslodzi.

JA NEPIECIEŠAMS...

3

Pārdomāt darba organizāciju

Ja darbs virs galvas neizbēgams – plānot darbu tā, lai samazinātu ekspozīcijas laiku un slodzi.

DARBS AR ROKĀM VIRS PLECIEM ≥ 2 H DIENĀ PALIELINA ROTATORU APROCES TENDINOPĀTIJAS UN ATDURES SINDROMA RISKU!

ELECTRICIANS
RISK ALERT

OVERHEAD WORK ELECTRICIANS

WORKING OVERHEAD IS KNOWN TO LEAD TO SPRAINS AND STRAINS.
HERE'S HOW YOU CAN PROTECT YOURSELF.

**WORK
SHOULD NOT
HURT!**

IDEAL WORKING SCENARIO

Eliminate overhead work when possible.

60 DEGREES IS KEY

Keep the angle between upper arm and torso below 60°.

OVERHEAD BEST CASE

If you need to work overhead, design the work to reduce your risk of injury.

RSU

Avots: CHASNZ

SĀPES PLECOS UN AUGŠDELMOS KĀ IESPĒJAMA ARODSLIMĪBA

TIPISKĀKĀS SŪDZĪBAS:

- **Sāpes plecā, kas parasti pastiprinās pie rokas pacelšanas (60-120°)**
  - Grūtības veikt ikdienas darbus (piemēram, ķemmēt matus, skūties)
- **Nakts sāpes**
  - Cilvēks meklē pozu, kurā nesāpēs plecs
- **Vājums rokā pie smagumu celšanas vai stumšanas**
- **Krakšķēšana plecu kustību laikā**
- **Sāpes izstaro uz augšdelmu → līdz elkonim**

KAD VĒRSTIES PIE ĀRSTA?

- Simptomi ilgst vairāk par 4–6 nedēļām
- Progresē vājums rokā
- Nakts sāpes → traucēts miegs
- Pēkšņs kustību apjoma zudums

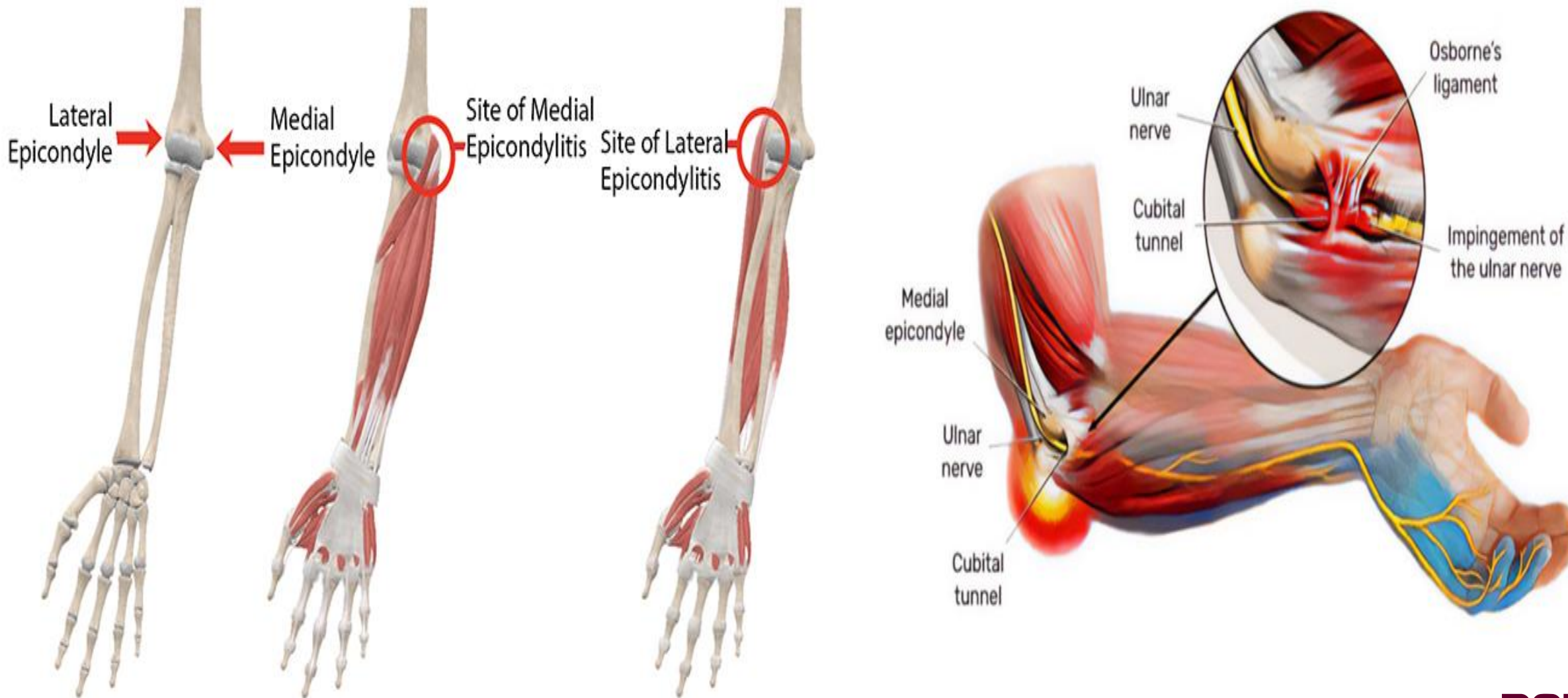
KAD JĀDOMĀ PAR ARODSLIMĪBU?

- Rotatoru aproces tendinopātija un bursīts ar dokumentētu plecu un augšdelmu slodzi
- Nav juridiski noteikts riska faktora iedarbības ilgums
  - Katru gadījumu vērtē individuāli
- **Izslēgti citi patoloģijas iemesli!**

SĀPES ELKONOS UN APAKŠDELMOS

SĀPES ELKOŅOS UN APAKŠDELMOS

SĀPES ELKOŅOS UN APAKŠDELMOS: CĒLOŅI UN MEHĀNISMI

LATERĀLS EPIKONDILĪTS

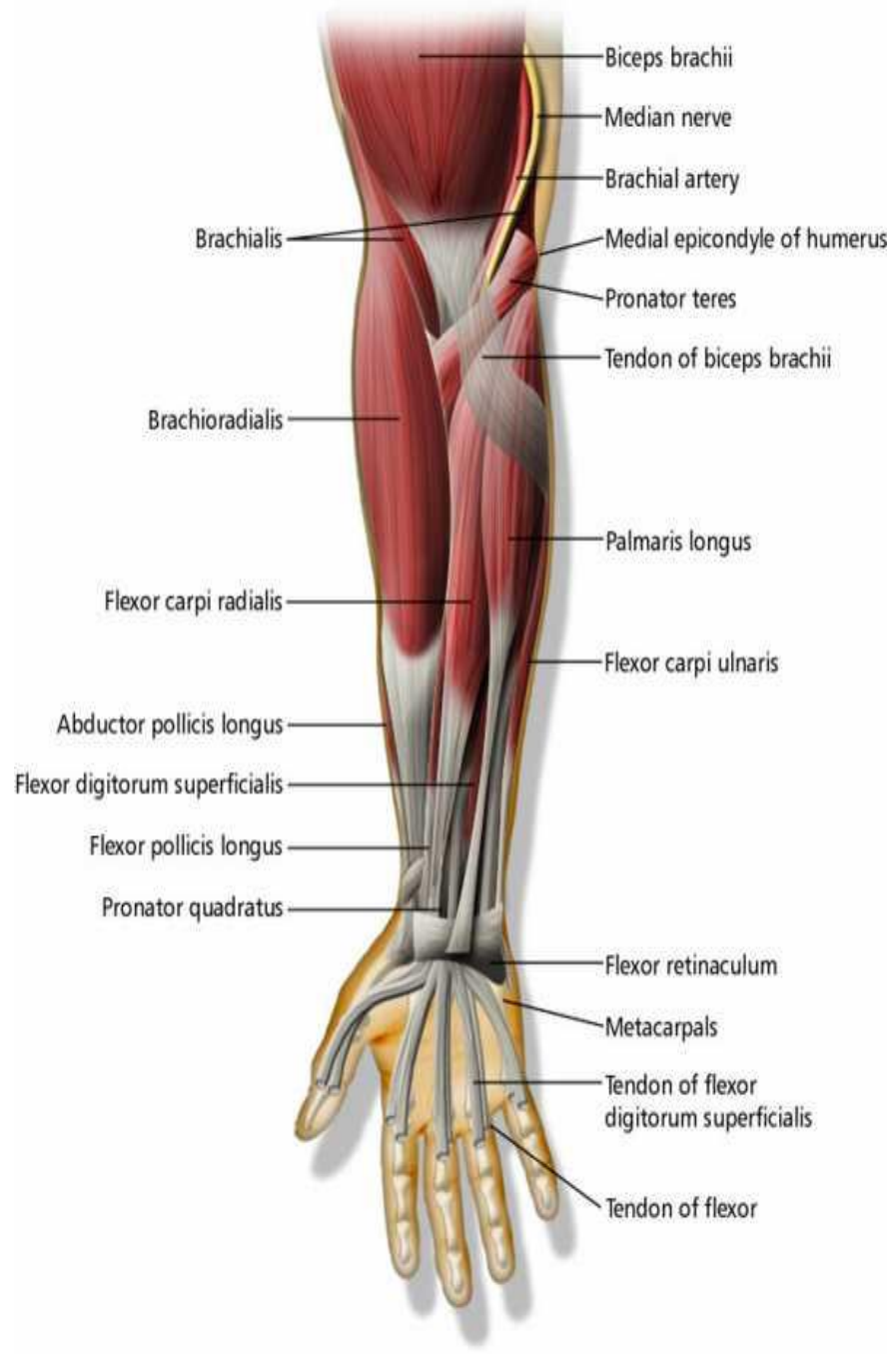
- Atkārtotas **plaukstu ekstenzijas kustības, spēcīgs satvēriens** un **vibroinstrumentu lietošana**
→ apakšdelma atliecējmuskuļu cīpslu pārslodze
- Raksturīgs darbiem, kuros jāveic **skrūvēšana, montāža, kā arī urbšanas un slīpēšanas darbiem**

MEDIĀLS EPIKONDILĪTS

- Attīstās atkārtotas **plaukstu fleksijas, pronācijas** un **statiskas muskuļu slodzes rezultātā**
- Saistīts ar **smagumu celšanu, materiālu noturēšanu un āmurēšanu**
- Raksturīgs **mūrniekiem, betonētājiem un namdariem**

KUBITĀLĀ KANĀLA SINDROMS

- Elkoņa nerva kompresija var attīstīties **ilgstošas elkoņa fleksijas** vai **lokāla spiediena ietekmē**
- Riska situācijas ir darbs ierobežotā telpā, ilgstošs spiediens uz elkoni un ilgstoša instrumentu turēšana.

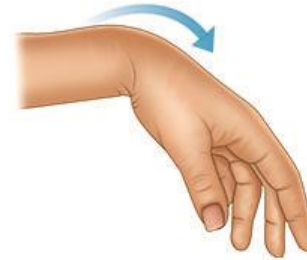
SUPINATION

PRONATION

FLEXION

EXTENSION

ABDUCTION

ADDUCTION

SĀPES ELKOŅOS UN APAKŠDELMOS: STATISTIKA

PAR KO LIECINA PĒTĪJUMU DATI?

7-14 %

Laterāls epikondilīts būvniecībā

3-5× augstāka izplatība nekā vispārējā populācijā (≈1-3 %). Vibroinstrumentu lietošana >2 h dienā palielina risku 2-3×.

3,8-8,2 %

Mediāls epikondilīts

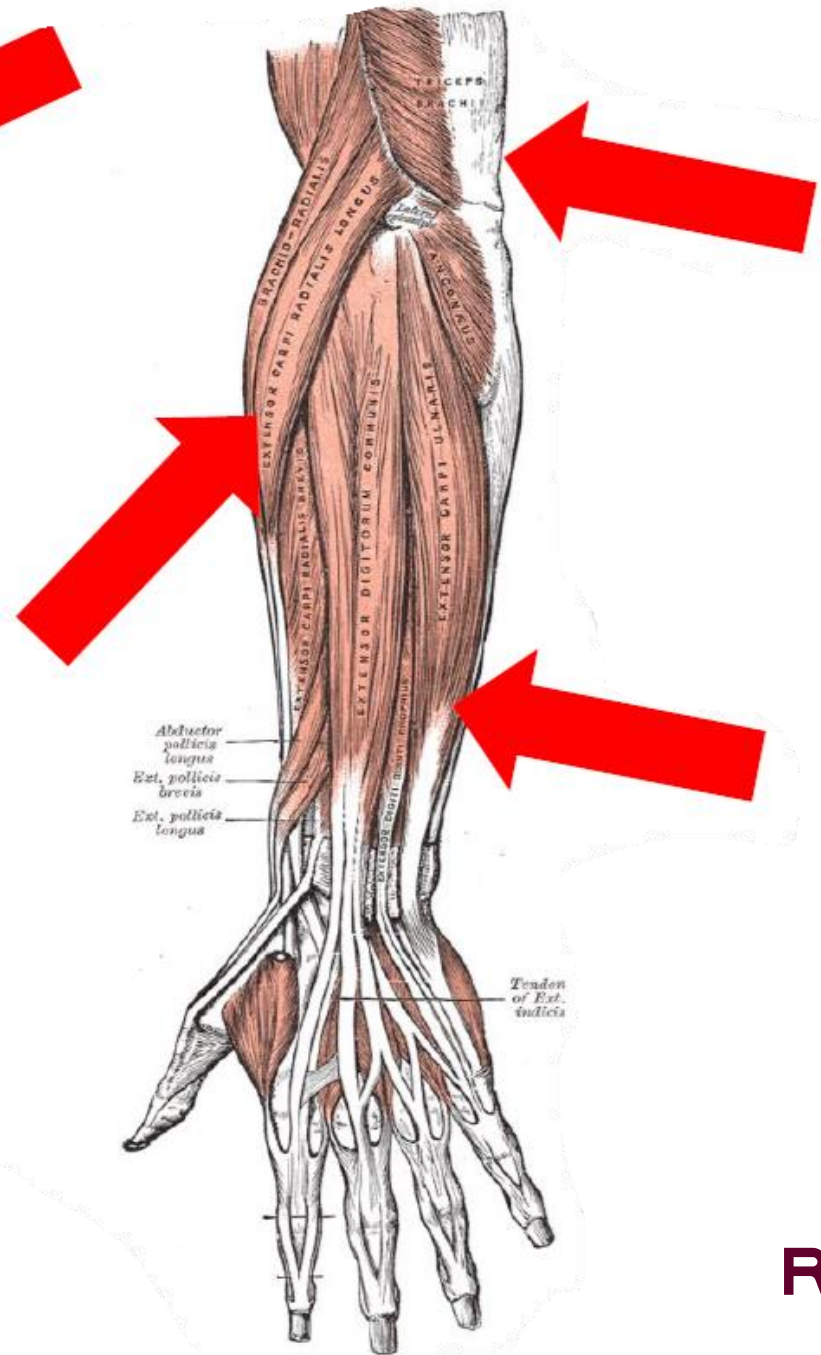
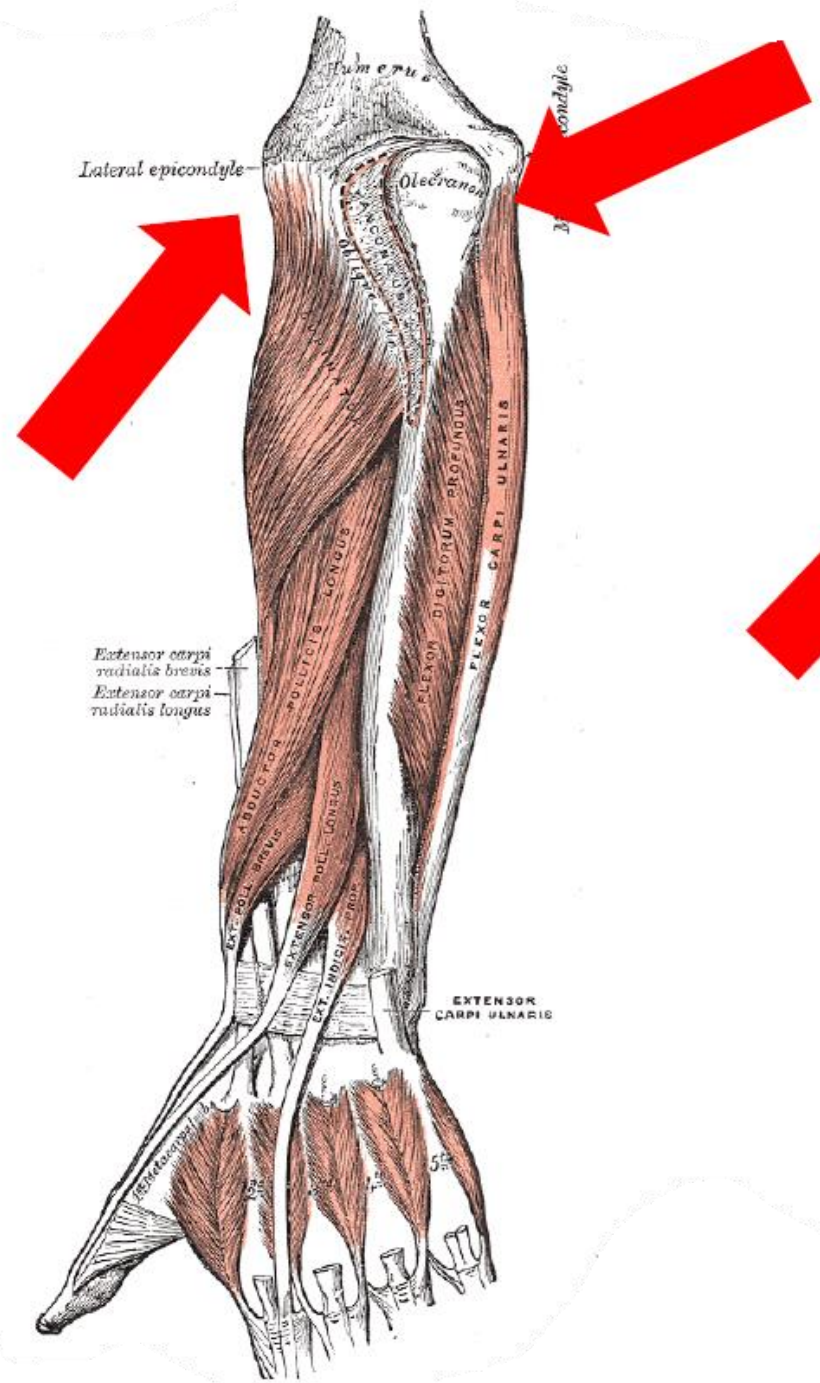
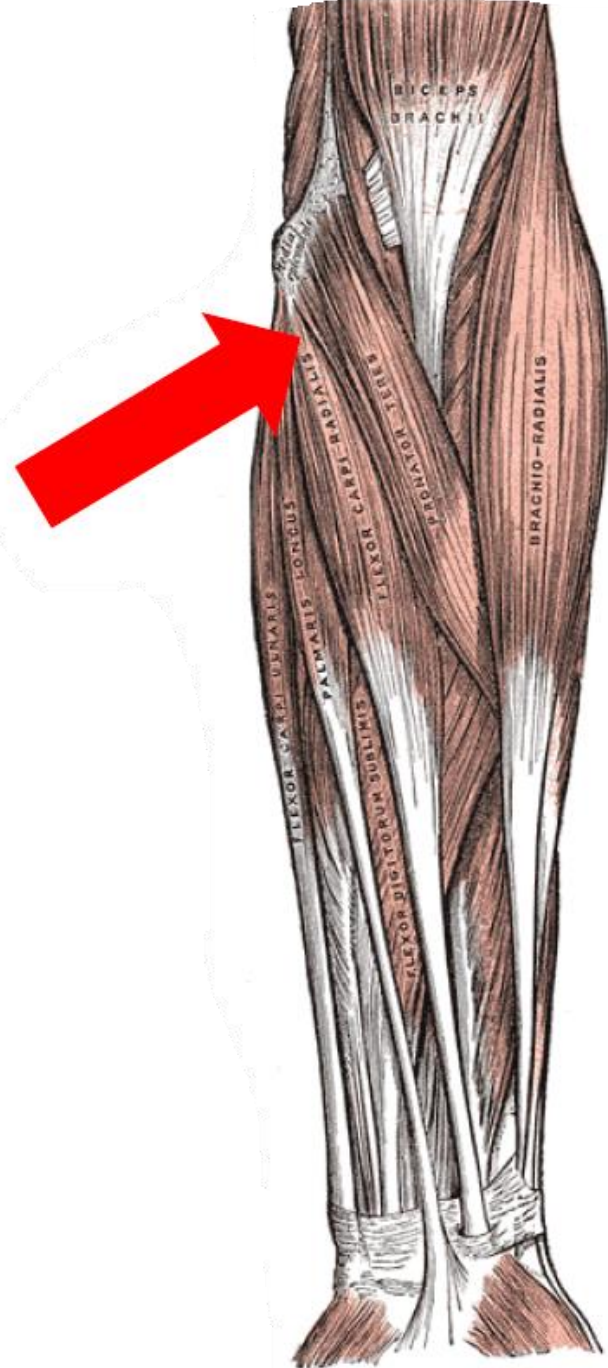
Saistīts ar smagumu pacelšanu un atkārtotām kustībām. Līdz 25 % darbinieku ar 10+ gadu stāžu kombinējas ar laterālu epikondilītu.

Nr. 2

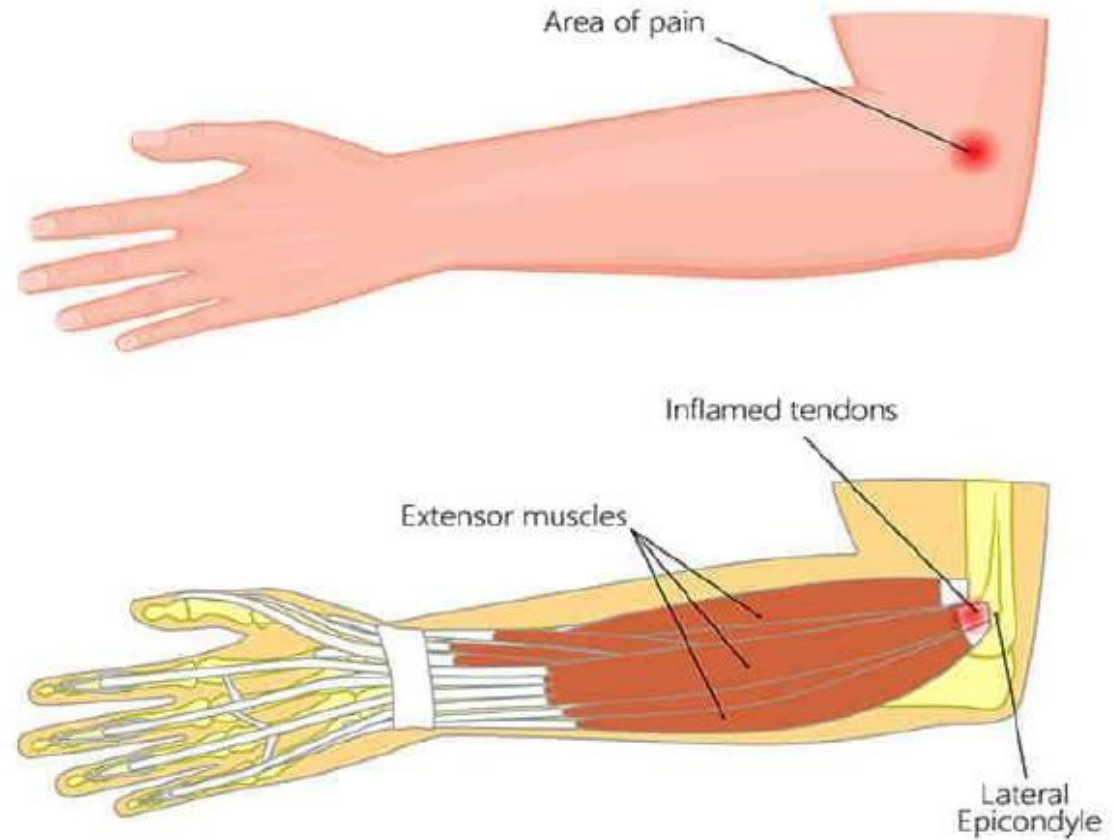
Kubitālā kanāla sindroms

Otrais biežākais perifēro nervu kompresijas sindroms pēc karpālā kanāla sindroma.

TENNIS ELBOW (LATERAL EPICONDYLITIS)

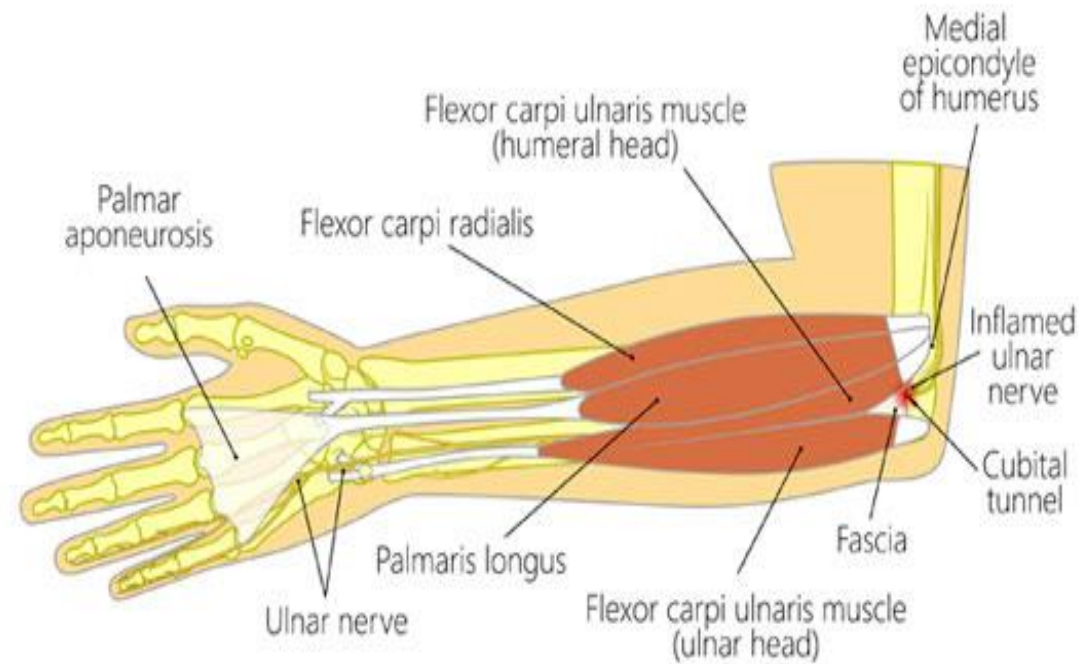
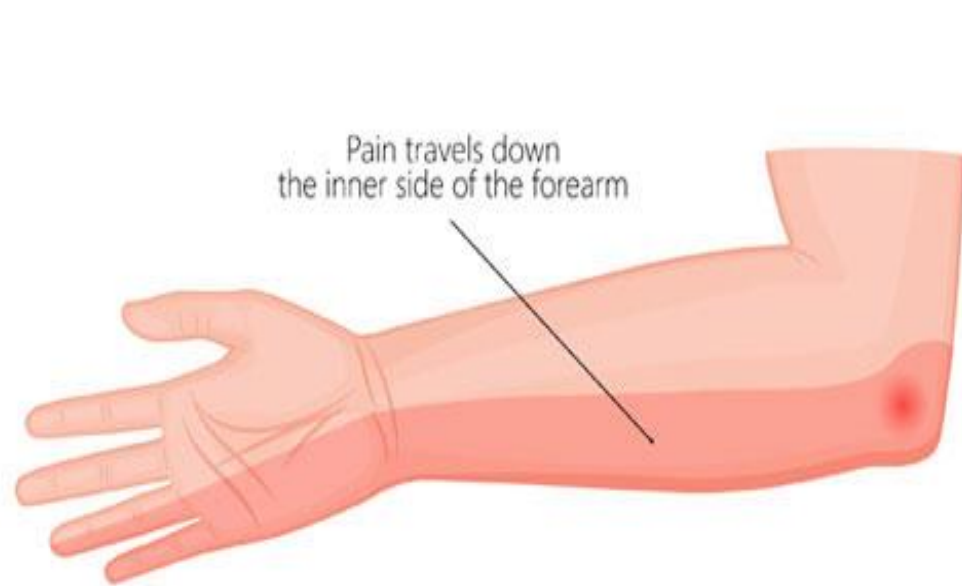

Biežas, atkārtotas apakšdelma kustības
Ne tikai darbā!

MĒNEŠI

Sāpes elkonī → apakšdelmā
Roku vājums, neveiklība
"Viss krīt no rokām ārā!"

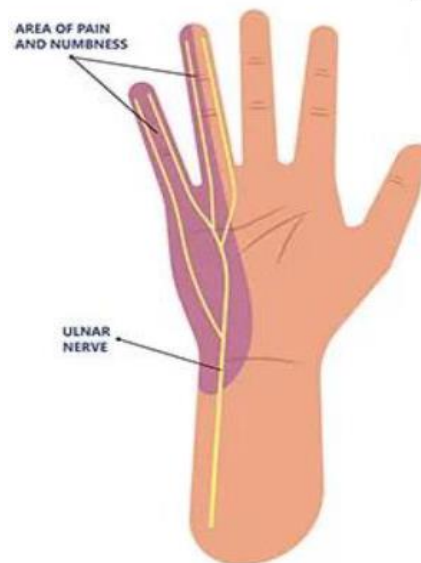
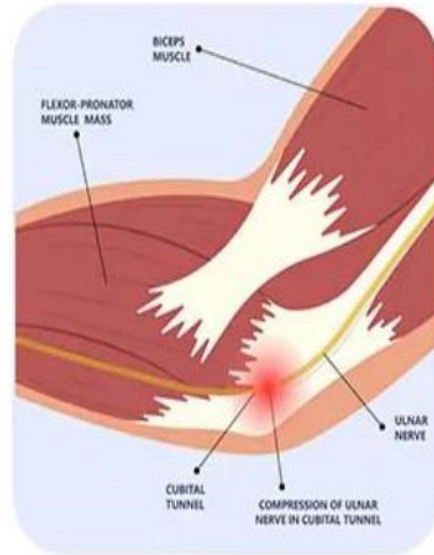
CUBITAL TUNNEL SYNDROME (ULNAR NERVE COMPRESSION)

SĀPES ELKOŅOS UN APAKŠDELMOS KĀ IESPĒJAMA ARODSLIMĪBA

TIPISKĀKĀS SŪDZĪBAS:

- **Sāpes elkonī:**
  - Var izstarot uz apakšdelmu → līdz pirkstgaliem
  - Var pavadīt tirpšana un/vai sīkās motorikas traucējumi 4.-5. pirkstā
- **Sāpes pastiprinājas pie satvēriena, skrūvēšanas vai rakstīšanas**
  - Rokas var kļūt vājas, neveiklas
  - Pozitīvs “kafijas tasītes” simptoms – grūti noturēt krūzi vai pildspalvu
- **Jutīgums pie palpācijas elkonī un/vai apakšdelmā**
- **Simptomi tipiski pasliktinās pēc darba dienas, mēdz samazināties brīvdienās, atvaļinājumā**

KAD VĒRSTIES PIE ĀRSTA?

- Simptomi ilgst vairāk par 4–6 nedēļām
- Progresē vājums rokā
- Nakts sāpes → traucēts miegs
- Muskuļu hipotrofija

KAD JĀDOMĀ PAR ARODSLIMĪBU?

- Mediāls/laterāls epikondilīts un/vai kubitālā kanāla sindroms ar dokumentētu apakšdelmu slodzi
- Nav juridiski noteikts riska faktora iedarbības ilgums
  - Katru gadījumu vērtē individuāli
- **Izslēgti citi patoloģijas iemesli!**

KARPĀLĀ KANĀLA SINDROMS: CĒLOŅI UN MEHĀNISMI

ANATOMIJA

- Karpālais kanāls ir šaurs kanāls plaukstu pamatnē
- Caur to iet vidusnervs un 9 saliecējmuskuļu cīpslas
- Karpālā kanāla **trauma/bojājums/iekaisums/tūska/kompresija no ārpuses** → vidusnerva kompresija → **karpālā kanāla sindroms**

DARBS → SIMPTOMI

- Atkārtota **plaukstu saliekšana** un **iztaisnošana**
Darbs, atbalstoties ar plaukstu pret cietu virsmu
- Aukstums + mitrums pastiprina tūsku → kompresiju
- Zviedrijas kohortpētījumā celtniekiem RR 2,3 – 2,6
- **Vibrācijas ietekme > 2x augstāks risks***

CITI FAKTORI

- Dzimums (sievietes > vīrieši)
- Grūtniecība
- Virssvars
- Cukura diabēts
- Hipotireoze
- Reimatoīdais artrīts
- Amiloidoze
- Traumas anamnēzē

**OVP!
ANAMNĒZE!**

KARPĀLĀ KANĀLA SINDROMS KĀ IESPĒJAMA ARODSLIMĪBA

TIPISKĀKĀS SŪDZĪBAS:

- Tirpšana un nejutīgums 1.–3. pirkstā un 4. pirksta radiālajā pusē
- Rokas tirpšana naktī – raksturīgākais simptoms
- Sīkās motorikas traucējumi – grūti turēt mazus priekšmetus
- Thenar muskuļu hipotrofija – vēlīnā stadijā
- Simptomi mazinās, kratot vai masējot roku

8,2 % topošo būvstrādnieku jau mācību laikā ir KKS pazīmes!

KAD VĒRSTIES PIE ĀRSTA?

- Simptomi ilgst vairāk par 3 mēnešiem
- Koordinācijas traucējumi
- Progresē vājums rokā
- Nakts sāpes → traucēts miegs
- Muskuļu hipotrofija

KAD JĀDOMĀ PAR ARODSLIMĪBU?

- Karpālā kanāla sindroms ar dokumentētu rokas pārslodzi
- Minimālā ekspozīcija – 3 gadi (1.5 gadi, ja ir bijis darbs ar vibroinstrumentiem)
  - Simptomi var turpināties arī 1-2 gadus pēc vibrācijas ietekmes
- **Izslēgti citi patoloģijas iemesli!**

VIBRĀCIJAS SLIMĪBA

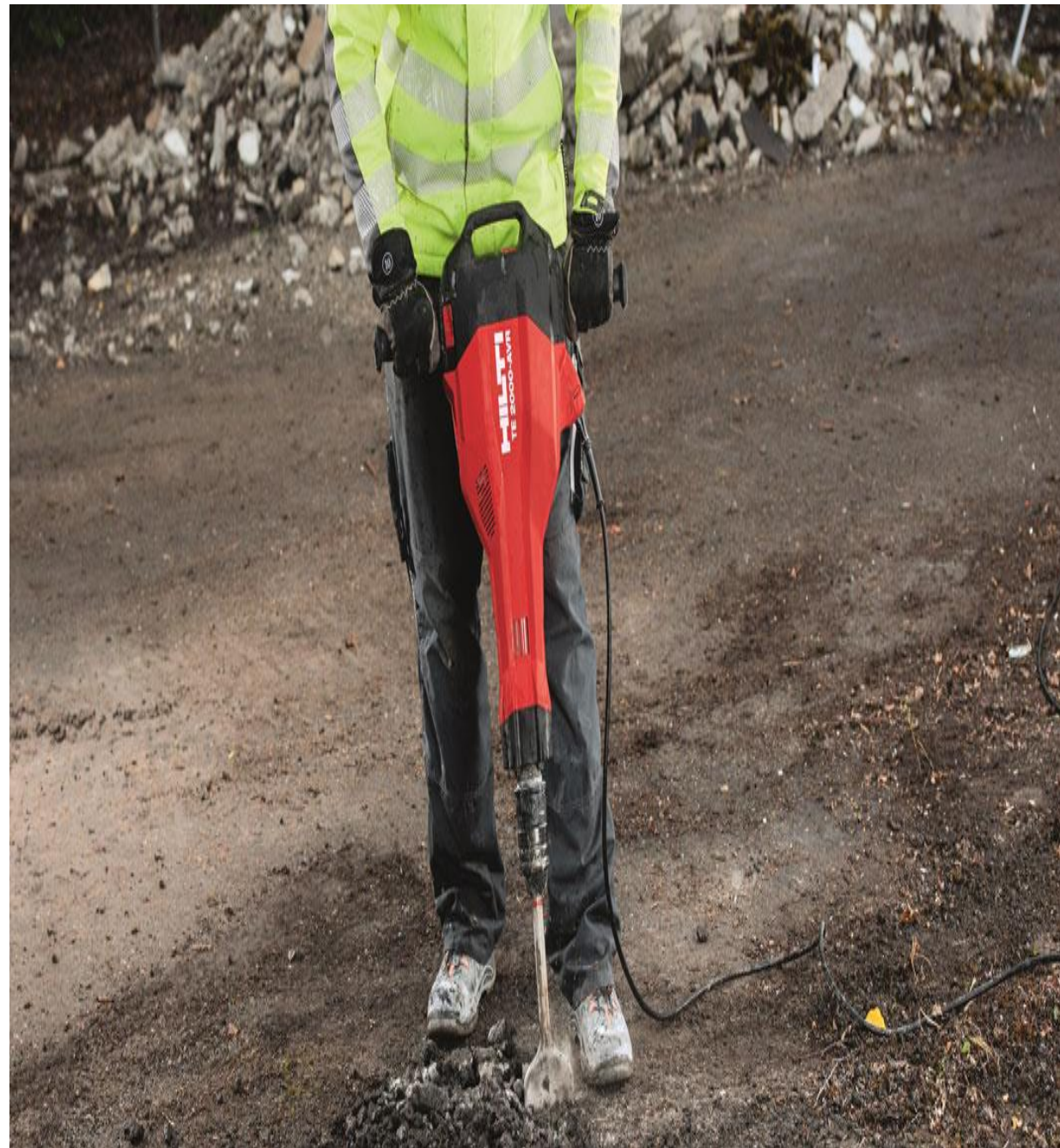
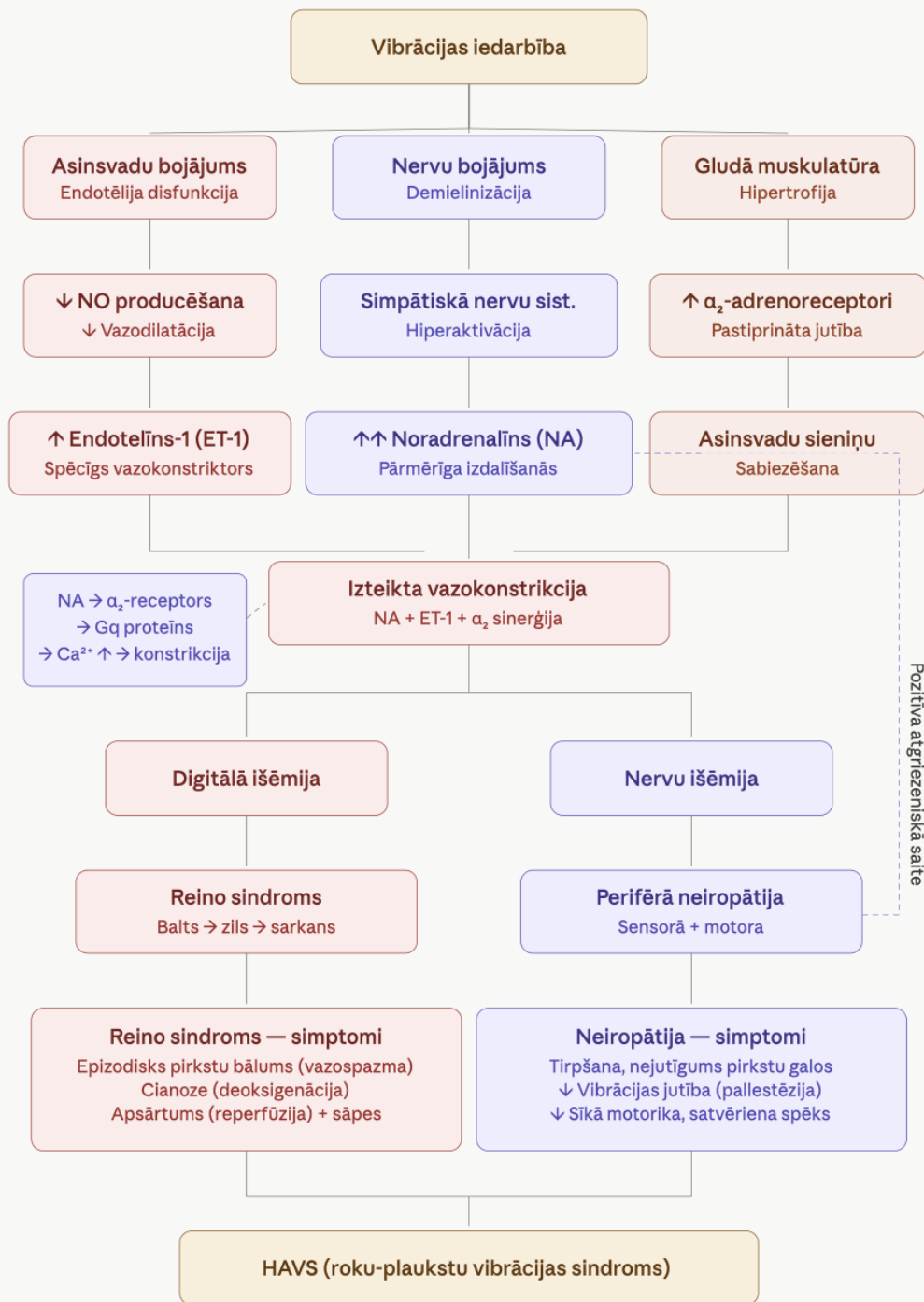

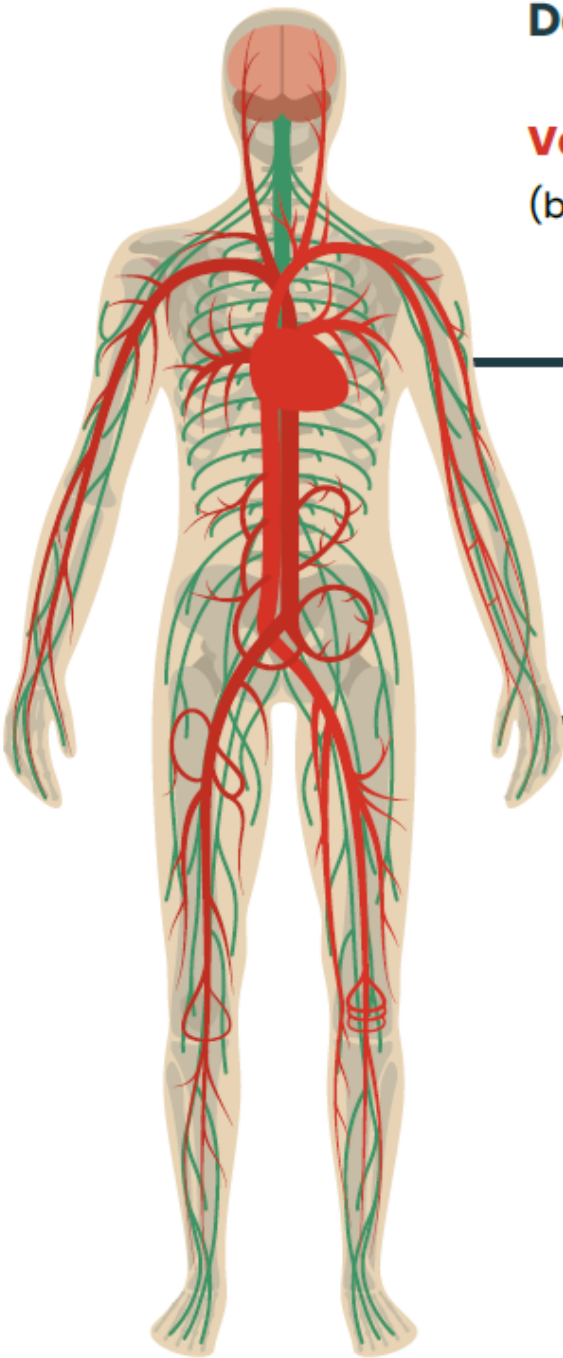
VIBRĀCIJAS SLIMĪBA: STATISTIKA

PAR KO LIECINA PĒTĪJUMU DATI?

- Būvniecībā – leņķa slīpmašīnas, perforatori
- Vibrācijas ietekme → sekundārs Reino fenomens (asinsvadu komponents)
- Reino fenomena izplatība eksponētiem darbiniekiem: vidēji 22%, OR 4.56 (Bovenzi & Hulshof, 1999)
- Vibrācijas ietekme → **vibrācijas slimība**

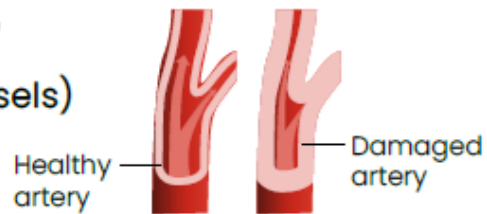

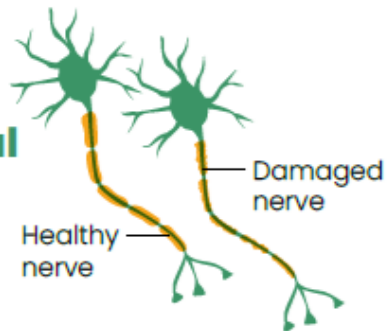

Damage is caused to:

Vascular (blood vessels)

Neurological (nerves)

Musculoskeletal (muscles and joints)

Fact
Exposure to vibration does not automatically mean damage will occur

Fact
Symptoms of HAVS are found in other common conditions such as carpal tunnel syndrome and vice versa

Fact
Other factors such as previous injury and smoking can contribute

Symptoms can take a long time to develop

Symptoms:

- white finger
- numbness
- pins & needles
- poor coordination and dexterity
- loss of strength
- stiffness
- loss of sensation

Triggered by cold & wet conditions

VIBRĀCIJA KĀ FIZIKĀLAIS FAKTORS

Rokas un plaukstu vibrācija

EKSPOZĪCIJAS ROBEŽVĒRTĪBA

5 m/s² maksimāli
pieļaujamais
līmenis

DIENAS EKSPOZĪCIJAS DARBĪBAS VĒRTĪBA

2,5 m/s² līmenis, no kura jāuzsāk
aizsardzības pasākumi

Visa ķermeņa vibrācija

EKSPOZĪCIJAS ROBEŽVĒRTĪBA

1,15 m/s² maksimāli
pieļaujamais
līmenis

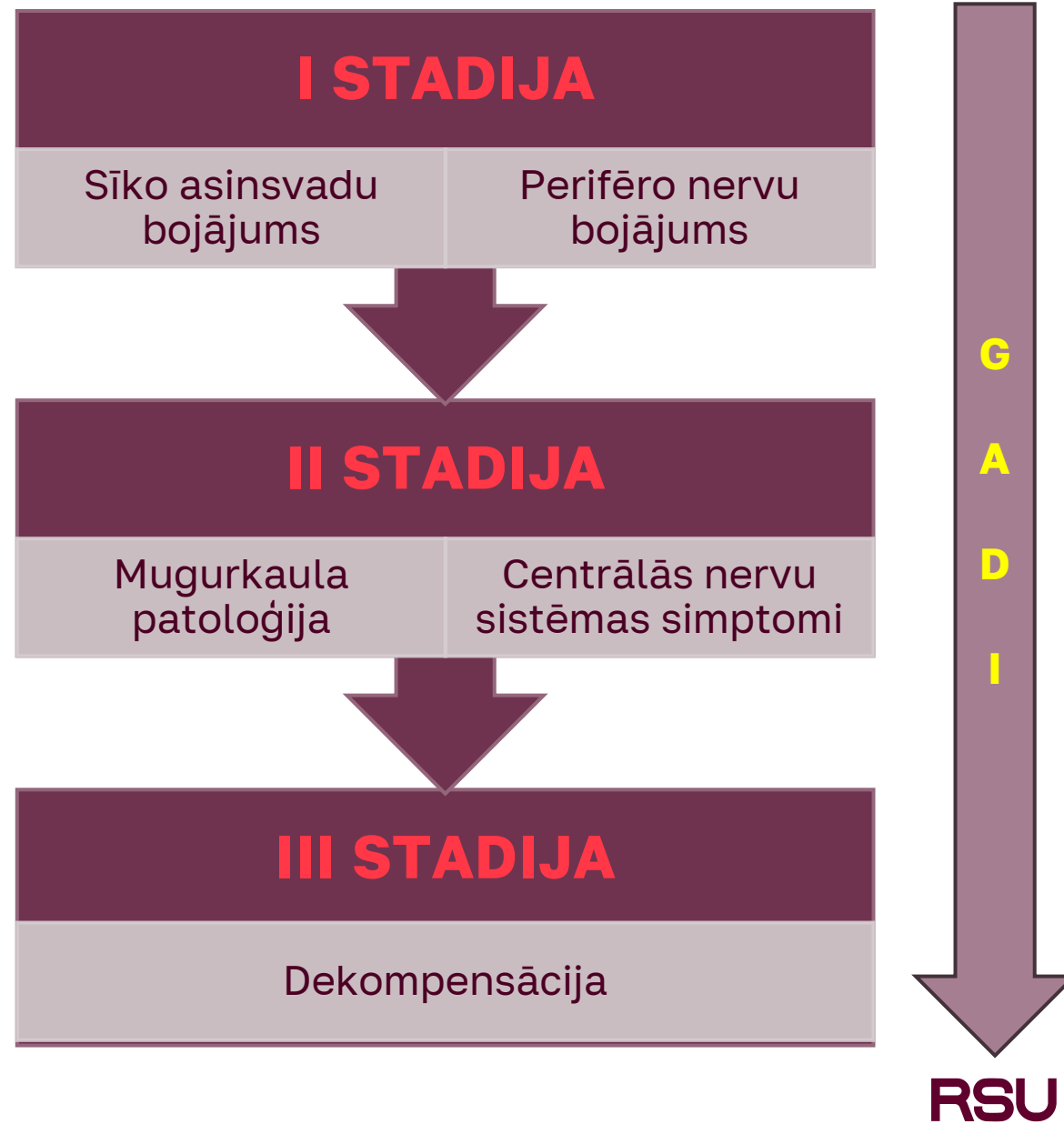
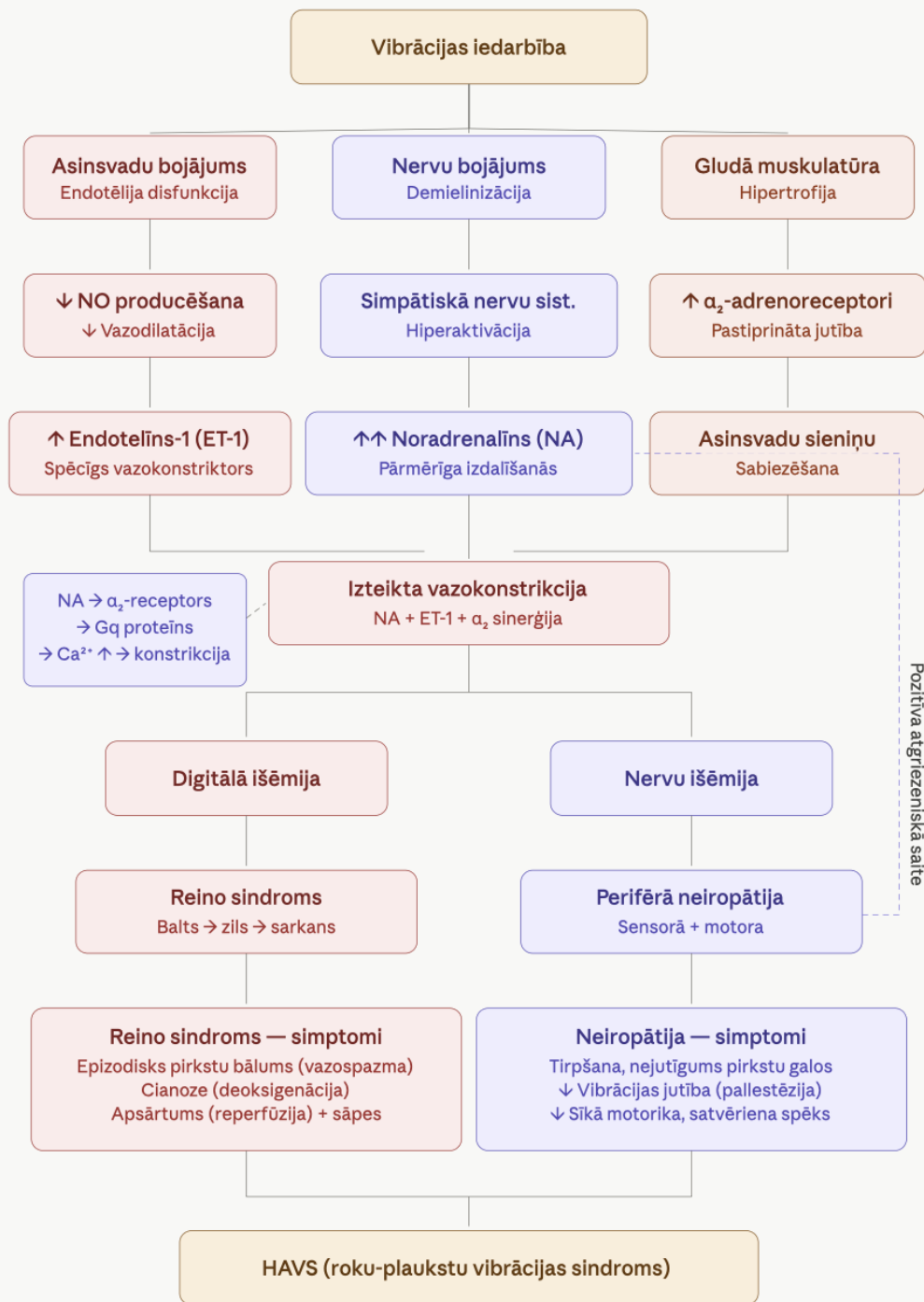
DIENAS EKSPOZĪCIJAS DARBĪBAS VĒRTĪBA

0,5 m/s² līmenis, no kura jāuzsāk
aizsardzības pasākumi

VIBRĀCIJA KĀ FIZIKĀLAIS FAKTORS

Avots	Vibrācijas līmenis (m/s ²)
Elektriskais skrūvgriezis	1.5
Leņķa slīpmašīna	3-8
Perforators	10-20
Motorzāģis	5-10
Traktora vai celtniecības tehnikas sēdekļis	0.4-1.2
Zāles pļāvējs (benzīna dzinējs)	2-4.5
Lapu pūtējs (benzīna dzinējs, plecu nēsājams)	4-6

VIBRĀCIJAS SLIMĪBA

STOKHOLMAS KLASIFIKĀCIJA

Stadija	Pakāpe	Apraksts
0	Nav simptomu	
1	Viegla	Periodiski viena vai vairāku pirkstu gali kļūst balti
2	Vidēja	Periodiski parādās «balto pirkstu» sindroms viena vai vairāku roku pirkstu distālajās un vidējās falangās
3	Smaga	«Balto pirkstu» sindroms parādās bieži un skar daudzu pirkstu visas falangas
4	Ļoti smaga	3. stadija + trofiskas izmaiņas pirkstgalu ādā

Atsevišķi novērtē arī sensoru-neirālu komponenti (0–3 stadijas) – tirpšana, vibrācijas un divpunktu diskriminācijas traucējumi

VIBRĀCIJA UN TĀS SEKAS – SĪKO ASINSVADU BOJĀJUMI

ANGIOSPASTISKS SINDROMS

- **Sīko asinsvadu spasms**
- **“Vibration white finger”, HAVS**
- **4% no populācijas:**
  - Reimatoloģiskās slimības
  - Ateroskleroze
  - Medikamentu lietošana (β -blokatori, *Actifed*®)
  - Laima slimība
  - Mg deficīts
  - Reakcija uz stresu
- **Kā arodslimība:**
  - Ilgstošs kontakts ar vibrāciju
  - Ilgstošs darbs aukstumā
  - Dažas ķīmiskās vielas: $H_2C=CHCl$, Hg

VIBRĀCIJA UN TĀS SEKAS – SĪKO NERVU BOJĀJUMI

ROKU POLINEIROPĀTIJA

- **Perifēro nervu bojājums**
- **Parasti būs saistīta ar kādu saslimšanu**
  - Vitamīnu deficīti (sekundāri)
  - Cukura diabēts (1. un 2.tips)
  - Medikamentu lietošana:
    - Prettuberkulozes līdzekļi, ķīmijterapijas medikamenti, antibiotikas (metronidazols)
  - Laima slimība
  - C hepatīts
- **Kā arodslimība:**
- **Ilgstošs kontakts ar vibrāciju**
- **Ilgstošs darbs aukstumā**
- **Ķīmiskās vielas: šķīdinātāji, smagie metāli u.c.**

VIBRĀCIJA UN TĀS SEKAS – SĪKO NERVU BOJĀJUMI

ROKU POLINEIROPĀTIJA: KĀ ATPAZĪT, PIERĀDĪT UN SAISTĪT AR ARODU?

- **Sūdzības un simptomi**
  - **Jušanas traucējumi:** tirpšana, parestēzijas rokās pēc «cimdu» tipa
  - **Rokas funkcionālitate:** vājums, nespēks, neveiklība
- **Kā atpazīt un pierādīt?**
  - Neurologs, rokas ķirurgs, arodslimību ārsts
  - «Zelta standarts» – elektrofizioloģiskā izmeklēšana (neirogrāfija)
  - Jebkuram pacientam ar polineuropātiju vēlama papildus izmeklēšana!

Symptoms of Neuropathy in Hands

Tingling, burning, and prickling sensations: This is often the first symptom, like tiny pinpricks dancing across your skin.

Numbness or loss of feeling: Your hands may feel like they're asleep, making it difficult to grasp or manipulate objects.

Pain or discomfort: Hand neuropathy can cause sharp, shooting pain, especially at night or in cold weather.

Clumsy Fingers: Buttoning, typing, or writing can become a struggle due to fine motor skill loss.

Muscle Weakness and Wasting: Your hands may feel weak and thin, making it harder to perform everyday tasks.

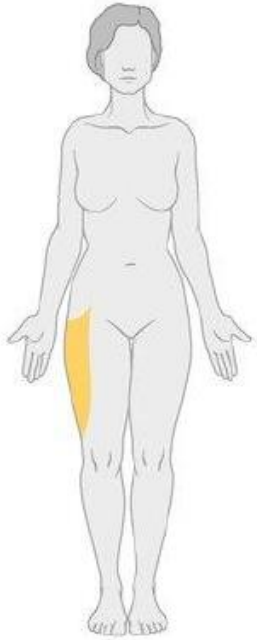
Reflex Trouble: Reduced or absent reflexes in your hands can indicate nerve damage.

Temperature Changes: Hands might feel colder or hotter than usual, or appear discolored.

Skin Concerns: Dryness, cracking, or infections can develop as a result of nerve damage.

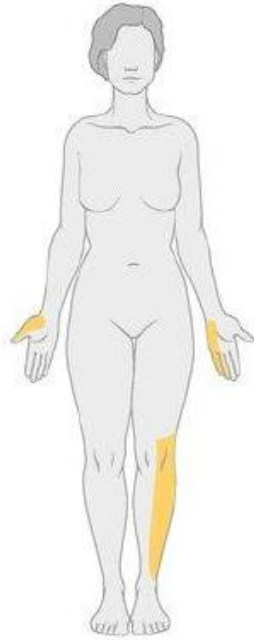

Mononeuropathy

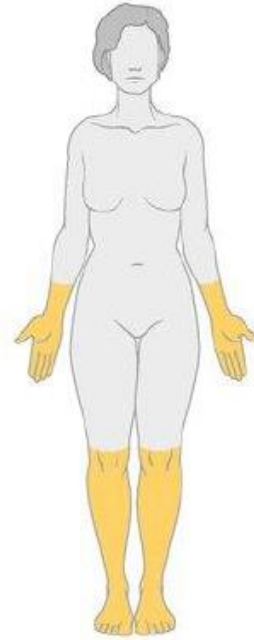
Damage to a single peripheral nerve

Mononeuritis multiplex

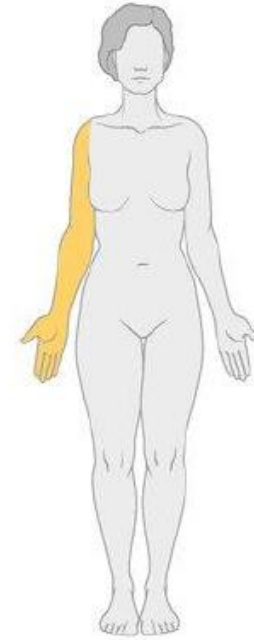
Damage to ≥ 2 peripheral nerves
Results in asymmetrical distribution

Polyneuropathy

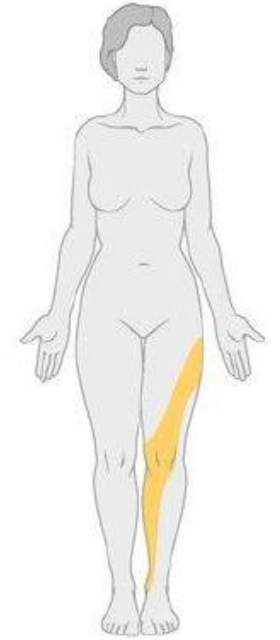
Damage to terminal branches of multiple nerves
Results in symmetrical, distal distribution

Plexopathy

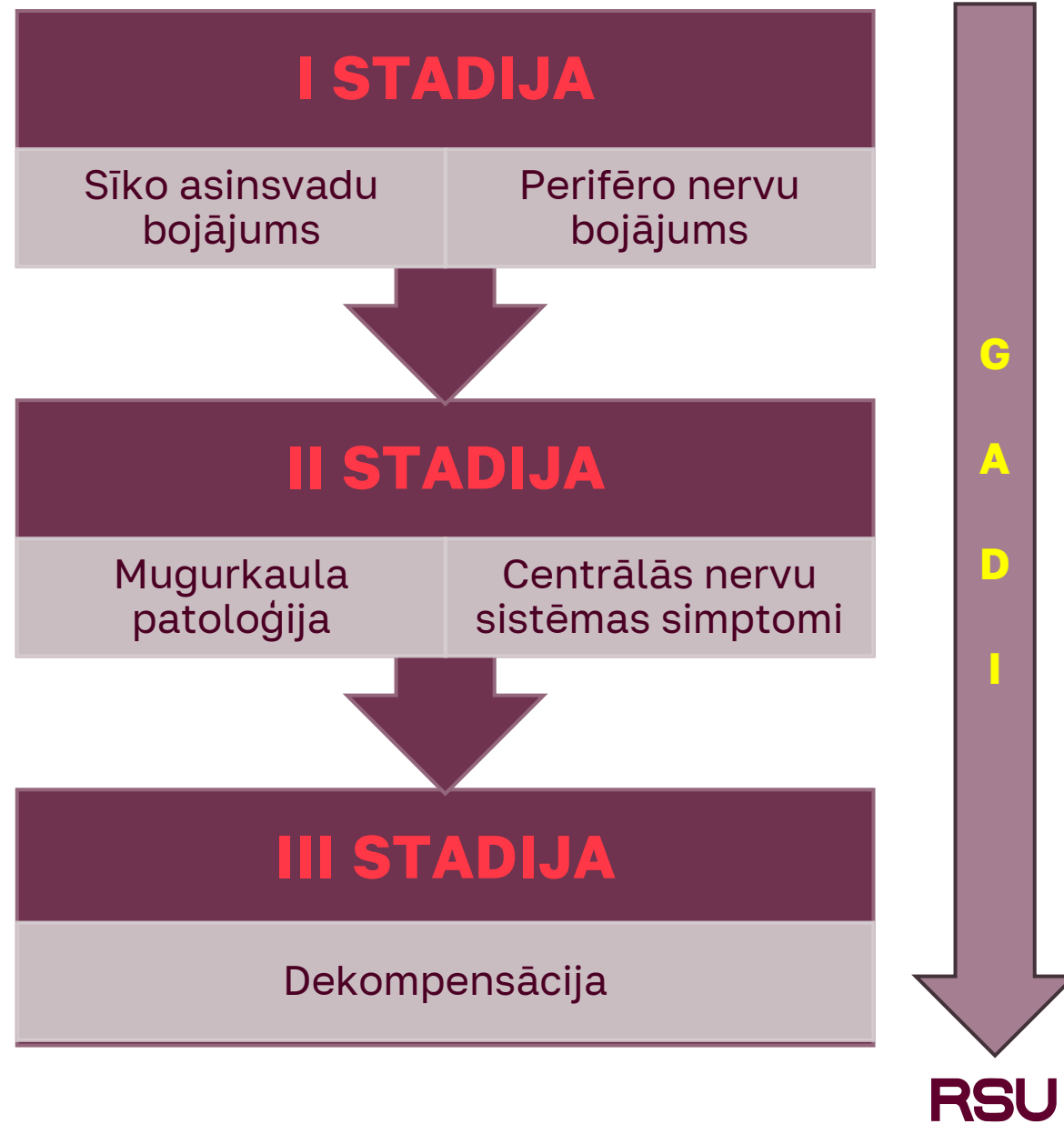
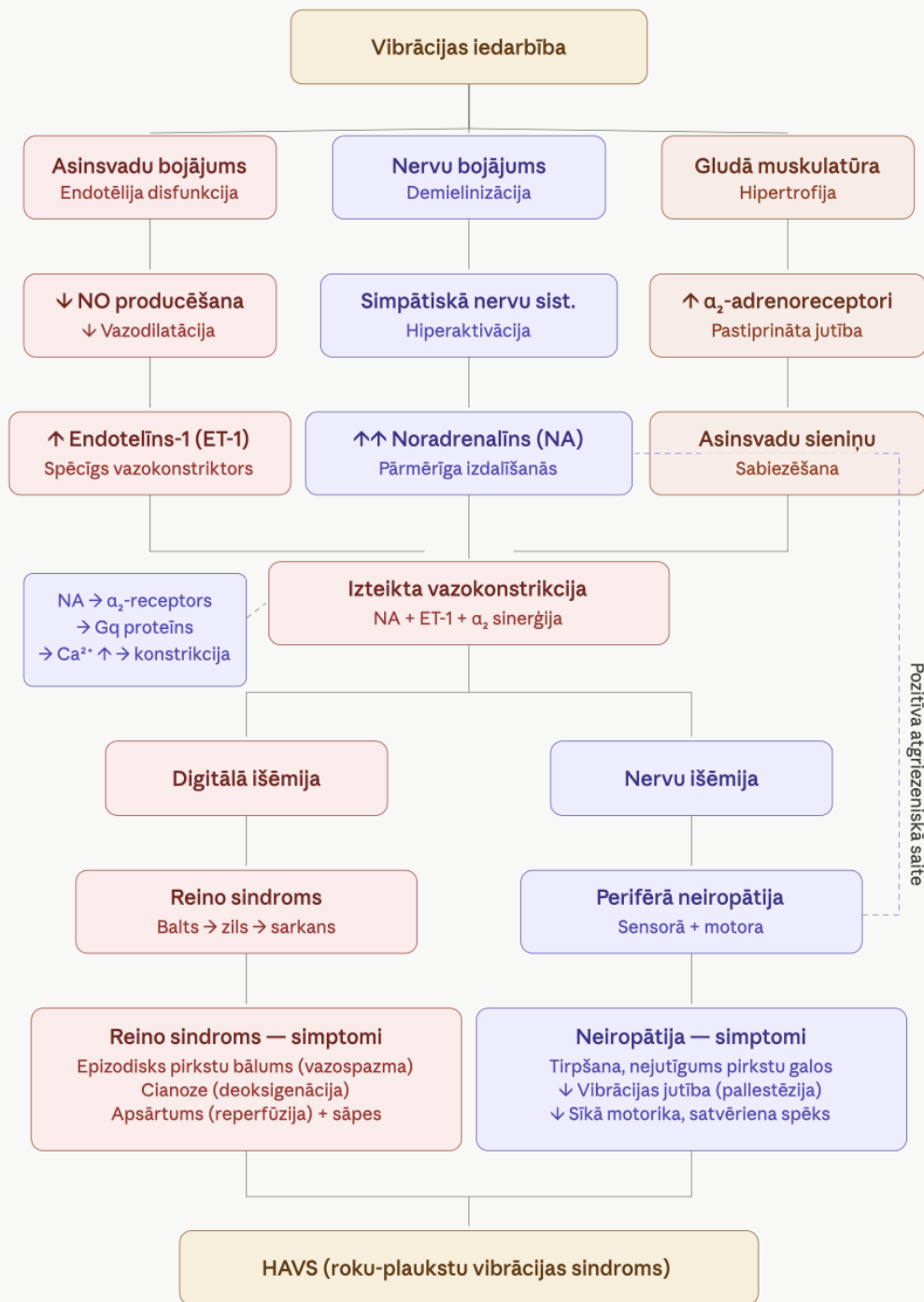

Damage to a nerve plexus, e.g., brachial plexus

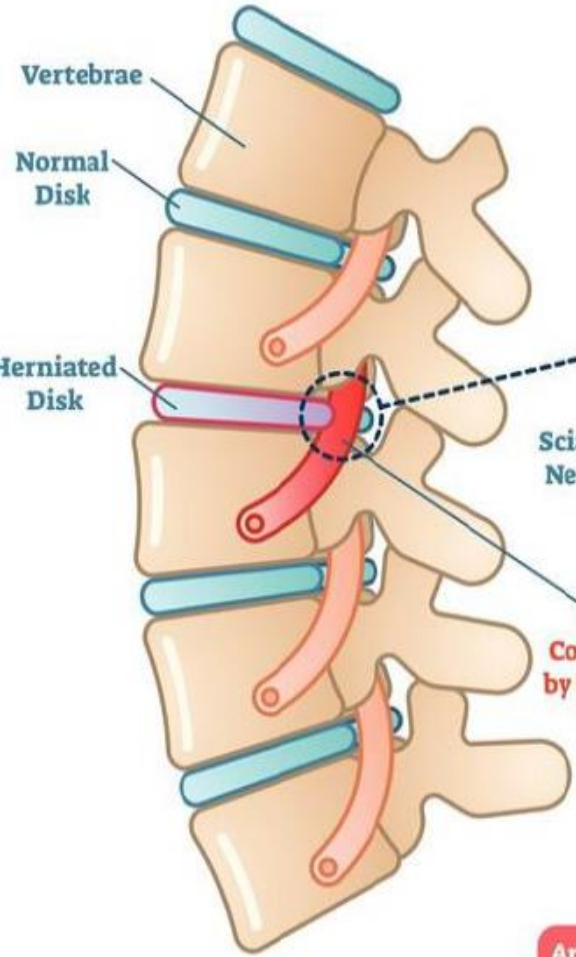
Radiculopathy

Damage to nerve root
Distribution follows corresponding dermatome

SCIATICA

Sciatic Nerve
Nerve Compressed by Herniated Disk

Areas of Pain

SPINE

BACKGROUND

- * AREA of SKIN INNERVATED by SPECIFIC NERVE ROOT
- ~ 30 TOTAL

8 CERVICAL

12 THORACIC

5 LUMBAR

5 SACRAL

ASSESSMENT

- * NEUROLOGICAL EXAM
  - ~ PINPRICK TEST
  - ~ LIGHT TOUCH TEST

PATHOLOGIES

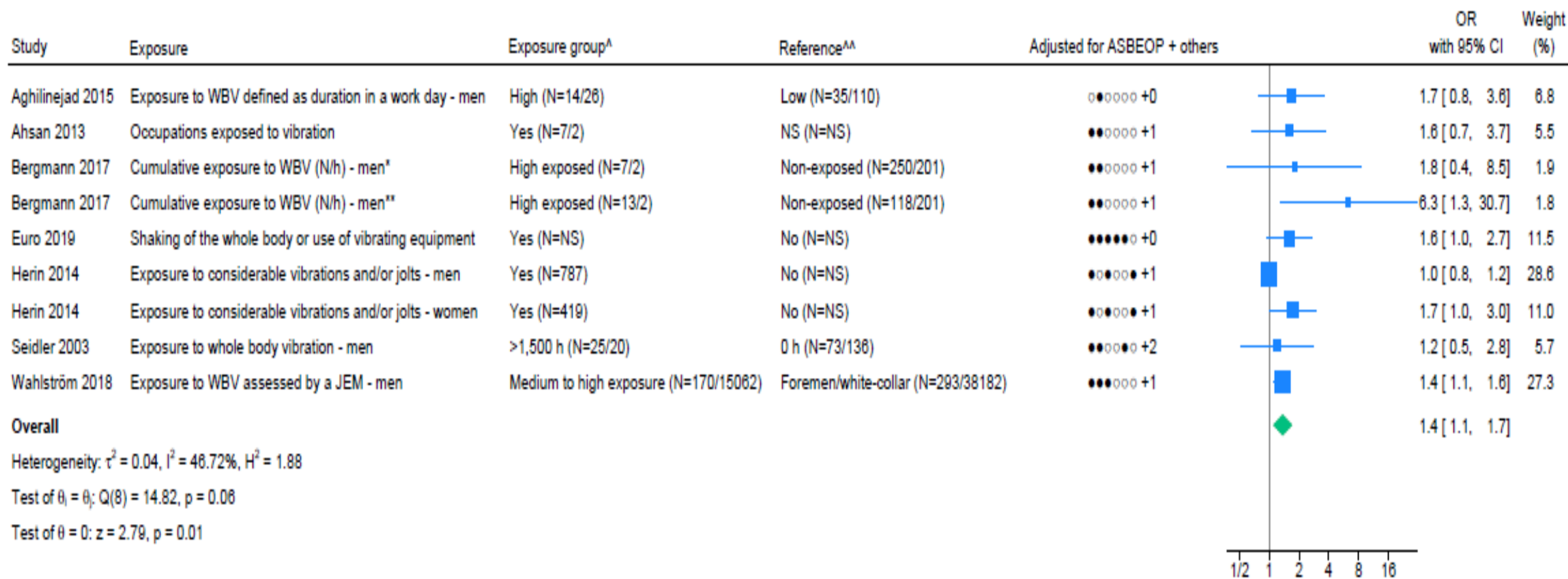
* RADICULOPATHIES

- ~ COMMONLY due to DISC HERNIATIONS from ADVANCED AGE or TRAUMA

* SHINGLES

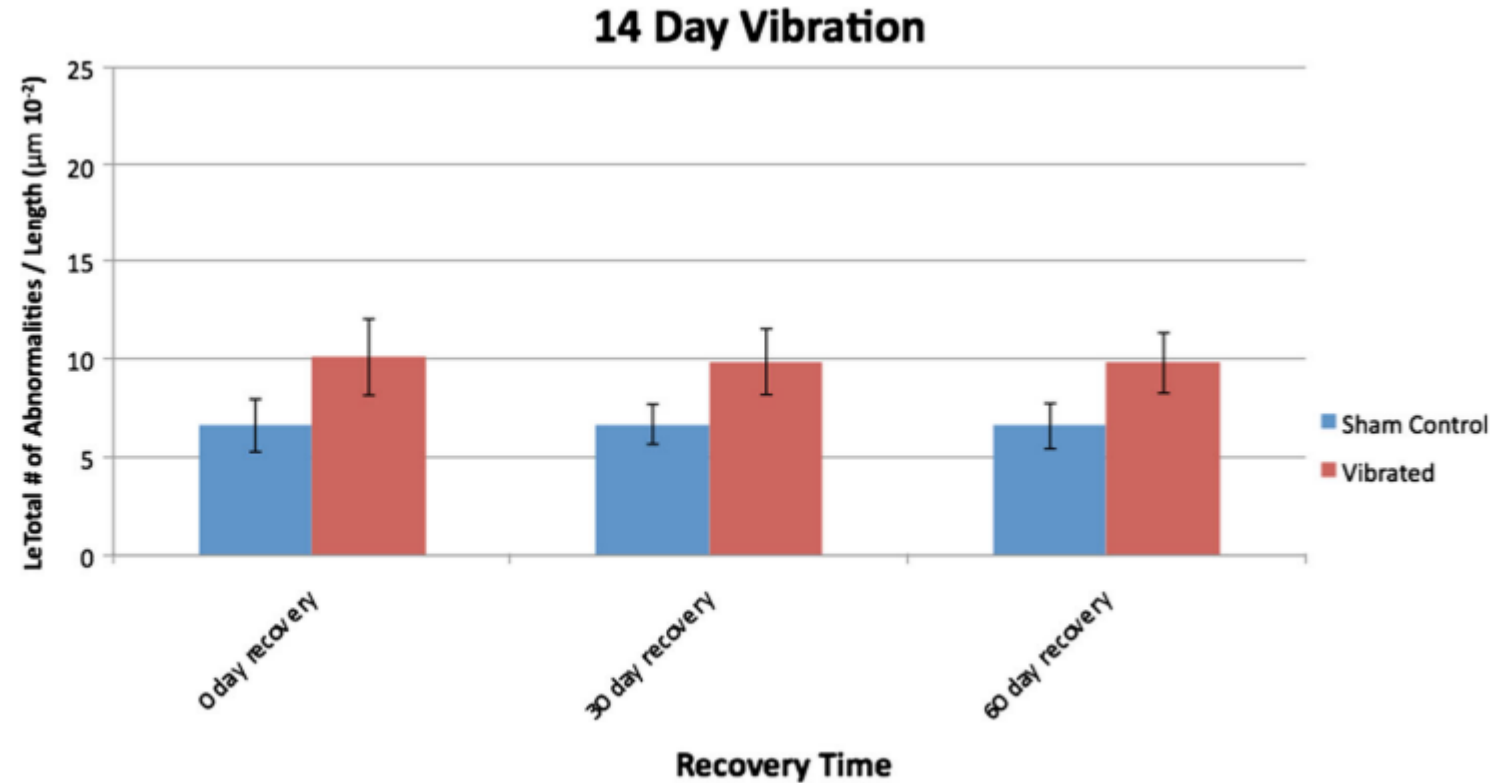
- ~ REACTIVATION of VARICELLA ZOSTER VIRUS

VIBRĀCIJAS IETEKME

Random-effects REML model

Fig. 5 14-day vibration. Results of total number of abnormalities/length ($\mu\text{m } 10^{-2}$) after 14 days of vibration with 0, 30, and 60 days of rest. All results of the 14-day rats that underwent vibration were statistically significant in terms of nerve recovery when compared to sham control ($P < 0.05$)

~125 Hz

**49 m/s²
4 h/dienā**

VIBRĀCIJAS SLIMĪBA KĀ IESPĒJAMA ARODSLIMĪBA

TIPISKĀKĀS SŪDZĪBAS:

- Periodiski viena vai vairāku pirkstu gali kļūst balti, epizodes progresē
- Tirpšana, nejutīgums pirkstos – bieži abās rokās
- Sīkās motorikas traucējumi – grūti noturēt rokā sīkas detaļas
- Pirkstu sāpes pēc darba ar vibrējošiem instrumentiem
- Jušanas traucējumi
- Roku spēka samazināšanās

KAD VĒRSTIES PIE ĀRSTA?

- Progresē «balto pirkstu» epizodes
- Simptomi neizzūd brīvdienās
- Sāpes naktī – traucēts miegs
- Progresē sīkās motorikas traucējumi
- Simptomi neizzūd, ja pārtraukts darbs ar vibrējošiem darbarīkiem

KAD JĀDOMĀ PAR ARODSLIMĪBU?

- Vibrācijas slimības kritēriji + dokumentāli apstiprināts darbs ar vibrāciju
- Minimālā ekspozīcija nav noteikta
- **Izslēgti citi patoloģijas iemesli!**

NB! NEAIZMIRSTAM PAR ŠIEM RISKIEM!

TROKSNIS → SENSORINEIRĀLA VĀJDZIRDĪBA

Būvlaukumos trokšņa līmenis var pārsniegt 85 dB(A) → ilgstošā trokšņa iedarbība → **dzirdes zudums**

ELPCEĻU SLIMĪBAS

Cementa, kvarca putekļi, dūmi, tvaiki, gāzes → **16 elpceļu saslimšanas!** (Boadu et al., 2023)

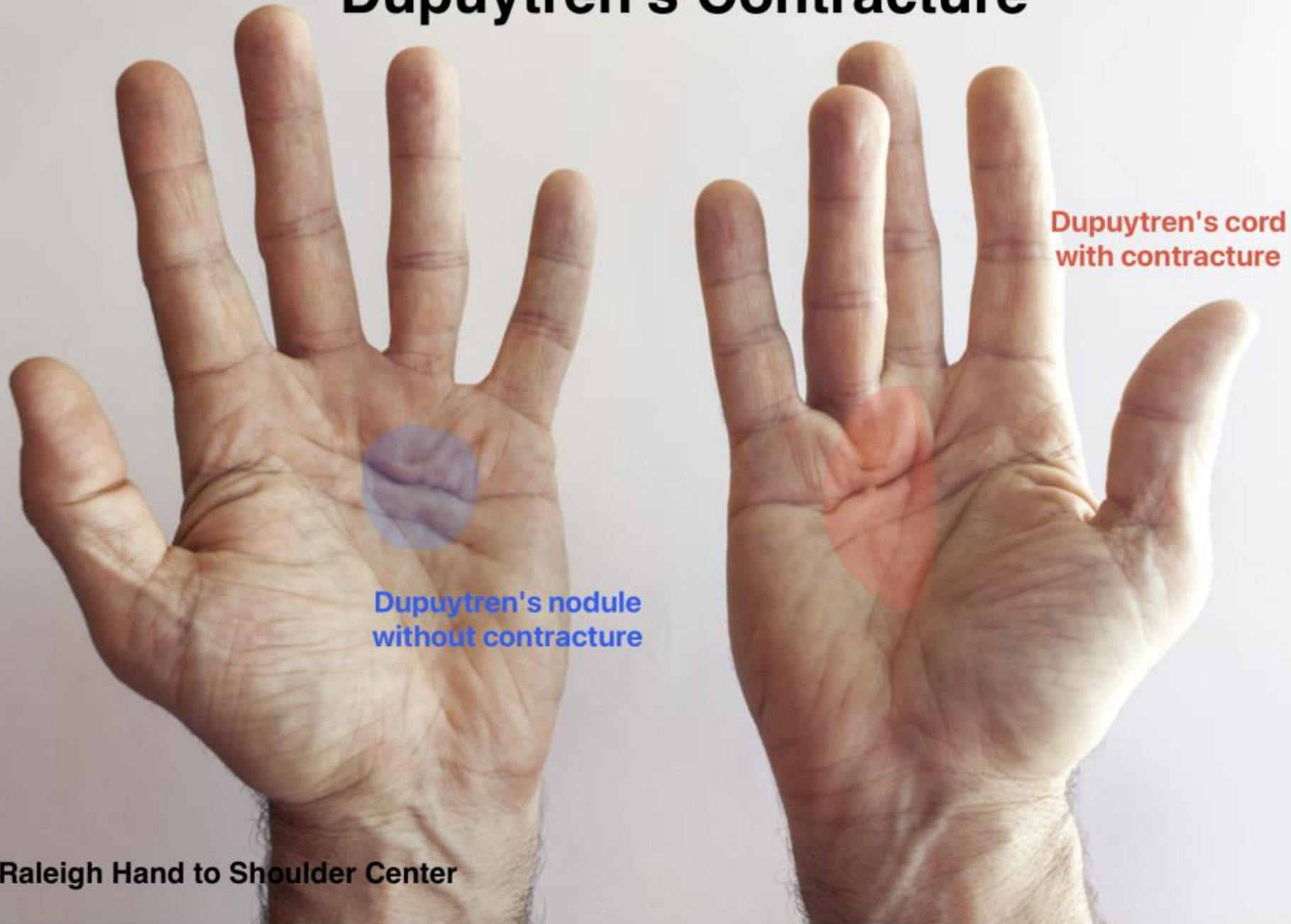
ALERĢISKAIS KONTAKTDERMATĪTS

Lakas, līmes, krāsas → **roku kontaktdermatīts**

ROKU TRAUMAS

Paaugstināts nelaimes gadījumu risks!

Dupuytren's Contracture

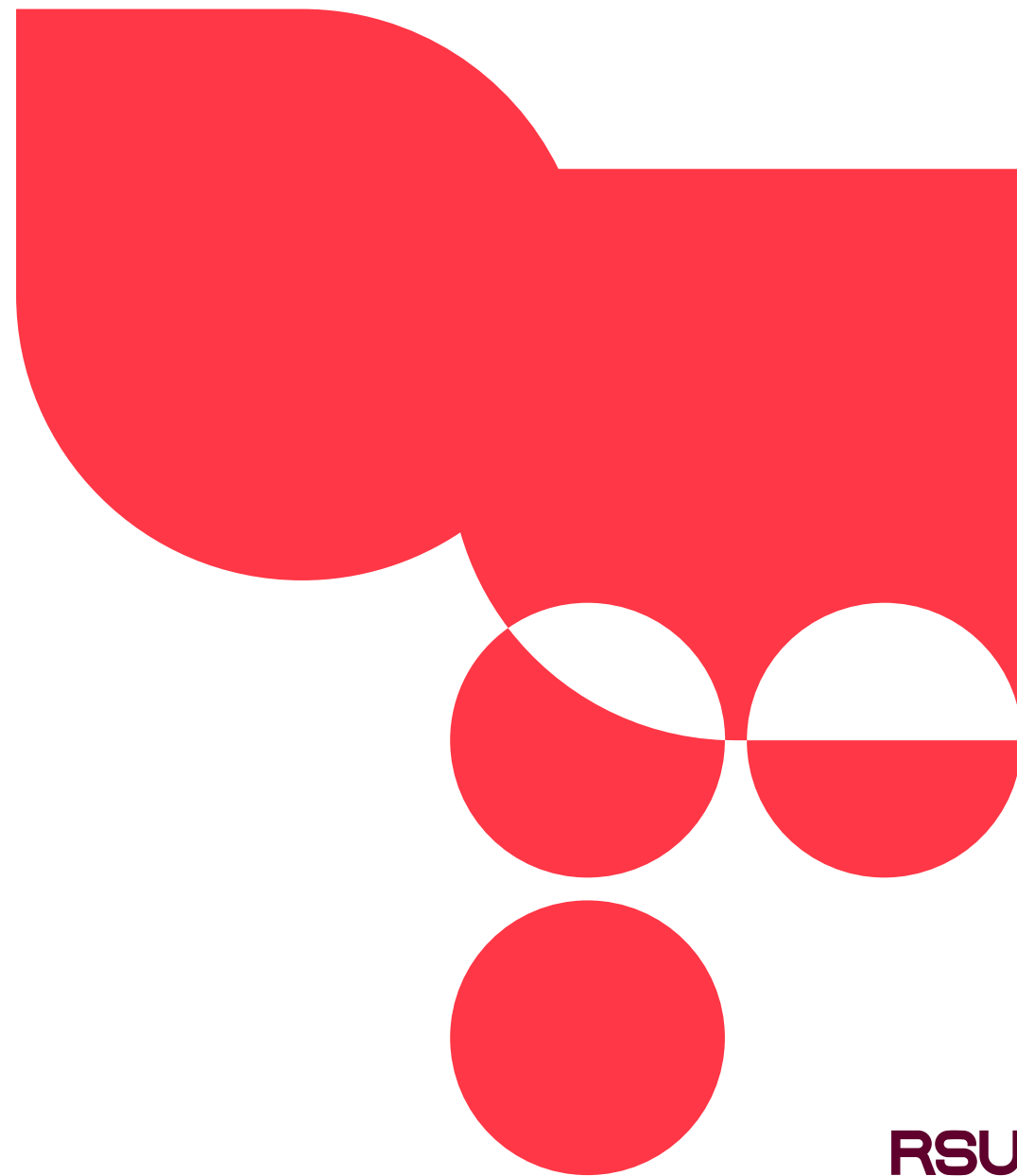

Dupuytren's nodule
without contracture

Dupuytren's cord
with contracture

KĀ SAMAZINĀT ARODSLIMĪBU RISKU?

PRIMĀRĀ UN SEKUNDĀRĀ PROFILAKSE – PRINCIPI

NO DARBA DEVĒJA PUSES: DARBINIEKU APMĀCĪBA UN INSTRUMENTU APKOPE

DARBA AIZSARDZĪBAS APMĀCĪBAS

- Vispārējā DA instruktāža vismaz 1× gadā visiem darbiniekiem
- Papildu apmācības specifiskiem riskiem: vibrācija, putekļi, smagumu celšana, instrumentu droša lietošana
- Darbinieku izglītošana par agrīnajiem simptomiem – roku salšana, tirpšana, vājums, pirkstu ādas krāsas izmaiņas aukstumā

INSTRUMENTI

- Regulāra vibroinstrumentu profilaktiska apkope (ik pēc 3–6 mēnešiem)
- Pāreja uz zemas vibrācijas instrumentiem
- Vibrācijas līmeņa A(8) novērtēšana un dokumentēšana katram instrumentam
- Regulāra instrumentu asināšana un nodilušu daļu nomaiņa

PRIMĀRĀ UN SEKUNDĀRĀ PROFILAKSE – PRINCIPI

NO DARBA DEVĒJA PUSES – DARBA ORGANIZĀCIJA

- 1 Darba uzdevumu rotācija** Mūrēšana/apdares darbi/krāsošana u.c. → vienmērīga slodze visām muskuļu grupām
- 2 Mikropauzes ik pēc 30–40 min.** Īpaši, ja darbinieks strādā ar vibroinstrumentiem, piespiedu pozās, t.sk. ar rokām virs pleciem
- 3 Skaidrs uzdevumu apjoms** Skaidrs darba pienākumu sadalījums mazina psihoemocionālo slodzi
- 4 Darba un atpūtas līdzsvars** Virsstundu ierobežošana, īpaši nozarē ar darbinieku trūkumu.
- 5 Veselības uzraudzība (OVP!)** Veselības pārbaudes atbilstoši konkrētajiem darba vides riskiem.

4-LEVEL HEIGHT ADJUSTMENT

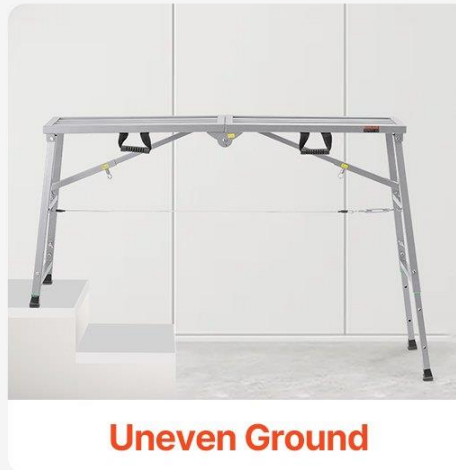
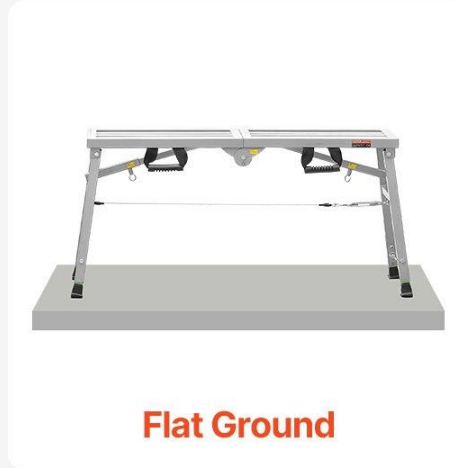
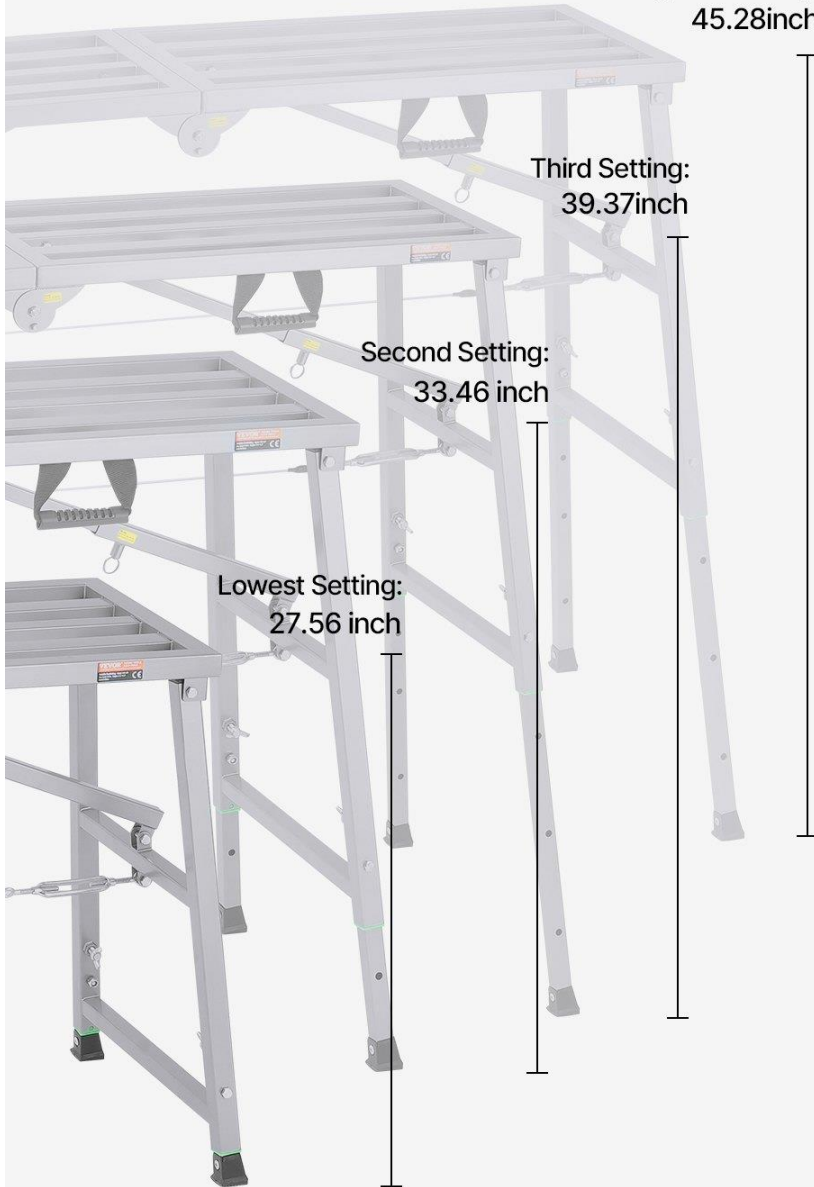
For elevated tasks: car & window clean, wall paint, decoration.

Highest Setting:
45.28inch

Third Setting:
39.37inch

Second Setting:
33.46 inch

Lowest Setting:
27.56 inch

PRIMĀRĀ UN SEKUNDĀRĀ PROFILAKSE – PRINCIPI

ERGONOMISKIE RISINĀJUMI

- Regulējami darbagaldi un platformas darba augstuma pielāgošanai
- Mehāniskie palīglīdzekļi smagumu celšanai (pacelāji, rati, vakuumtvērēji)
- Ergonomiski rokturi (lielāks diametrs = mazāka slodze)
- NB! Tikai iekārtojums vien nepietiek – vajadzīgi arī aktīvie pasākumi

TEMPERATŪRAS KONTROLE

- Darbs aukstumā (<10°C) pastiprina vibrācijas izraisīto asinsvadu bojājumu
- Apsildāmi cimdu ieliktni
- Biežākas apsildīšanās pauzes aukstajā sezonā (vismaz ik pēc 45 min)
- Pirkstu izkustināšana pirms darba atsākšanas

PRETVIBRĀCIJAS CIMDI

- Tikai PĀPILDLĪDZEKLIS, ne galvenā aizsardzība
- ISO 10819 cimdi efektīvi tikai augstās frekvencēs (>100 Hz)
- Lielākā daļa instrumentu darbojas zemākās frekvencēs
- Biezāki cimdi var palielināt satvēriena spēku un samazināt roku veiklību

PRIMĀRĀ UN SEKUNDĀRĀ PROFILAKSE – PRINCIPI

SPĒKA TREIŅI UN VINGROŠANA DARBĀ

- **10–15 min pretestības vingrinājumi 3× nedēļā**

Vienīgā intervence ar spēcīgu pierādījumu bāzi balsta un kustību aparāta arodslimību profilaksē (Van Eerd et al., 2016; Sundstrup et al., 2020).

- **Fokuss uz augšējām ekstremitātēm**

Pleca ārējā rotācija ar pretestības lenti, roku spiešana ar gumijas gredzenu, apakšdelma pronācija/supinācija ar nelielu svaru.

- **Stiepšanās vingrinājumi**

Mērens pierādījumu līmenis, bet noderīgi kombinācijā ar spēka treniņiem.

- **Vienkārši kompleksi pieejami ģērbtuvēs, atpūtas telpās vai tieši objektā.**

VIENĪGĀ INTERVENCE
ar spēcīgu pierādījumu bāzi

3×

nedēļā pa 10–15 minūtēm

Improves Grip Strength and Dexterity

Targeted exercise for hands, fingers, wrists and forearms

TERCIĀRĀ PROFILAKSE

MULTIDISCIPLINĀRA PIEEJA

Simptomu dinamiska novērošana un dokumentēšana

Tirpšana, nespēks, sāpes kustību laikā, darba laikā → agrīna arodslimību simptomu identificēšana.

Ortožu lietošana

Plaukstas vai elkoņa fiksācija, īpaši naktī vai pie ilgstošas slodzes.

Medikamentoza terapija

Nesteroīdie pretiekaisuma līdzekļi, B grupas vitamīni u.c.

Lēmumu pieņemšana pēc funkcionalitātes

Ieteikumi OVP (12.p.) vai individuālie darba pielāgojumi.

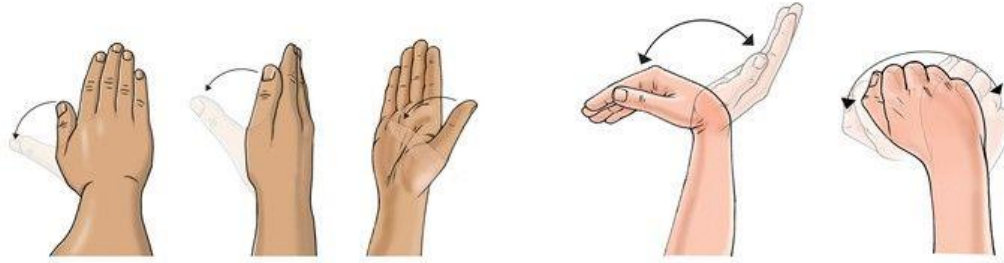
Fizioterapija un ārstnieciskā vingrošana

Fokusēta uz mobilitāti, spēku un slodzes kontroli.

Ķirurģiska iejaukšanās – ja nepieciešams

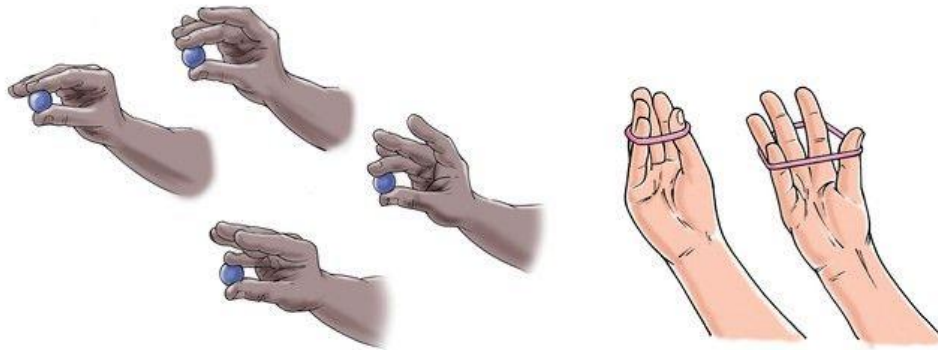
Piemēram, karpālā kanāla dekompresija, ja nav uzlabojumu.

Ulnar Collateral Ligament Sprain (Skier's Thumb) Rehabilitation Exercises

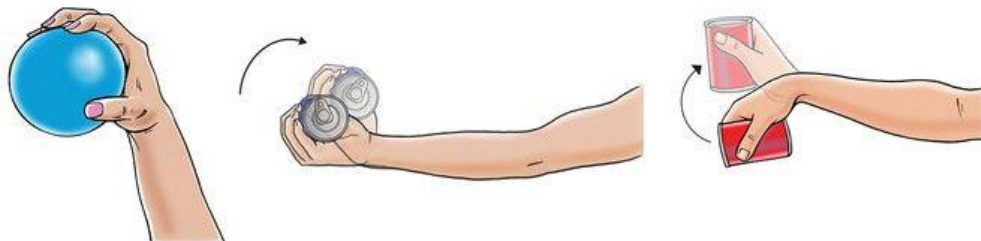
Thumb active range of motion

Wrist range of motion

Thumb strengthening

Finger spring

Grip strengthening

Wrist flexion

Wrist extension

PROFILAKTISKIE PASĀKUMI – APKOPOJUMS

Kontroles hierarhija (NIOSH, 2024 rekomendācijas)

1. ELIMINĒŠANA

Pāriet no pneimatiskiem/benzīna instrumentiem uz akumulatora instrumentiem – novērš vibrācijas avotu. Automatizēt atkārtotus uzdevumus (piem., robotizēta sienu apmetēšana, automatizēta skrūvēšana).

2. AIZVIETOŠANA

Perforatori, slīpmašīnas u.c. instrumenti ar integrētu pretvibrācijas tehnoloģiju (piem., *Makita AVT, Hilti ATC*). Regulāra profilaktiskā apkope ik pēc 3–6 mēnešiem – nolietoti instrumenti → augstāks vibrācijas līmenis.

3. INŽENIERTEHNISKIE PASĀKUMI

Ergonomiski rokturi / antivibrācijas apvalki (grip wrap) – lielāks diametrs = mazāka satvēriena slodze. Mehāniskie palīglīdzekļi: pacēlāji, celšanas jostas – samazina muskuļu un skeleta slodzi.

4. ADMINISTRATĪVIE PASĀKUMI

Spēka treniņi darbavietā 3×/nedēļā (vienīgā intervence ar spēcīgu pierādījumu bāzi).
Mikropauzes ik pēc 30–40 min + apsildīšanās pauzes aukstumā ik pēc 45 min.
Darba uzdevumu rotācija – nevienam darbiniekam nav ilgstoša vibrējošu instrumentu lietošana.
OVP biežums: 1×/3g pie >2,5 m/s²; 1×/1g pie >5 m/s².

5. IAL

Pretvibrācijas cimdi (ISO 10819) – papildlīdzeklis, ne galvenā aizsardzība. Efektīvi >100 Hz, bet lielākā daļa būvniecības instrumentu darbojas ar zemāku frekvenci. Apsildāmie cimdi aukstā laikā palīdz mazināt vazokonstrikciju.

SECINĀJUMI

- Būvniecības darbinieki ir viena no augstākā riska grupām – galvenie riska faktori ir vibrācija, atkārtotas roku kustības un piespiedu pozas.
- Vibrācijas slimībai ir trīs attīstības ceļi: asinsvadu bojājums (↓NO, ↑endotelīns), noradrenalīna pārmērīga izdalīšanās (→ vazokonstrikcija), gludās muskulatūras hipertrofija. Aukstums pastiprina visus trīs!
- Kontroles hierarhija: prioritāte Nr. 1 ir instrumenti ar zemu vibrācijas līmeni un to apkope, nevis pretvibrācijas cimdi. Cimdi (ISO 10819) ir tikai papildlīdzeklis – efektīvi virs 100 Hz, bet lielākā daļa būvniecības instrumentu darbojas zemākā frekvencē.
- Spēka treniņi kā profilakse: Vienīgā intervence ar spēcīgu pierādījumu bāzi balsta un kustību aparāta arodslimību profilaksē (Van Eerd et al., 2016) – īpaši aktuāli būvniekiem, kas veic smagumu celšanu, strādā piespiedu pozās, veic atkārtotas kustības un strādā ar vibroinstrumentiem.
- Standartizēti skrīninga jautājumi OVP laikā: pirkstu ādas krāsas izmaiņas?, roku tirpšana?, satvēriena spēka izmaiņas?
- Arodslimības diagnoze nenozīmē, ka cilvēks nevar strādāt – multidisciplināra pieeja (ortozes, fizioterapija, darba pielāgojumi) saglabā darbspējas.
- Nākotne: valkājami sensori un eksoskeleti ir perspektīvi, bet pagaidām bez spēcīgiem pierādījumiem. Spēka treniņi + instrumentu uzlabošana joprojām ir efektīvākais ieguldījums.

**PALDIES PAR
UZMANĪBU!**

JAUTĀJUMI?

marija.burcena@rsu.lv